

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Maksimiliano Juščišen

V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Laikino tarptautinių sutarčių taikymo probleminiai aspektai

Vadovas: Doc. dr. Vygantė Milašiūtė

Recenzentas: Doc. dr. Indrė Isokaitė-Valužė

Vilnius
2019

Turinys

IŽANGA.	2
1. TARPTAUTINIŲ SUTARČIŲ LAIKINO TAIKYMO SĄVOKA.....	5
2. TARPTAUTINĖS SUTARTIES LAIKINO TAIKYMO PRIEŽASTYS.....	7
3. LAIKINO TARPTAUTINĖS SUTARTIES TAIKYMO CHRONOLOGIJA.....	10
4.LAIKINO TARPTAUTINĖS SUTARTIES TAIKYMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	16
4.3.PRAKTINIAI GINČAI DĖL LAIKINAI TAIKOMOS TARPTAUTINĖS SUTARTIES.....	22
4.3.1. „YUKOS“ BYLA.....	22
4.3.2. KARDASSOPOULOS PRIEŠ GRUZIJĄ BYLA.....	34
4.3.3.BYLŲ BEI TEISINIO REGULIAVIMO INTERPRETAVIMO PALYGINIMAS.....	45
IŠVADOS.....	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA.....	54
SUMMARY.....	56

Ižanga.

Darbo temos aktualumas. Darbo temos aktualumą lemia tai, kad laikinasis tarptautinių sutarčių taikymas yra viena iš įdomiausių, kompleksiškesnių priemonių sprendžiant teisinę problemą, kuomet tarptautinė sutartis yra pasirašyta, bet dar nėra ratifikuota ir įsigaliojus, tačiau šalys, atsižvelgdamos į realų poreikį sureguliuoti tam tikrą skubią, jautrią ir svarbią sritį, ketina tokią sutartį taikyti iki jos galutinio įsigaliojimo. Šalys, norėdamos paspartinti tam tikrų teisinių pasekmių atsiradimą, santykinai dažnai pasitelkia laikinojo tarptautinės sutarties taikymo institutą, kadangi savo ruožtu laikinasis taikymas tampa efektyvia priemone, pildant laiko spragą iki tokios sutarties galutinio įsigaliojimo. Antra vertus, laikinasis tarptautinės sutarties taikymas gali nulemti stambių teisinių ginčų. Tendencijos parodo, kad laikinasis tarptautinių sutarčių taikymas padeda išspręsti tam tikras problemas, tačiau savo ruožtu gali sukelti ir ginčų tarp sutarties šalių. Kaip rodo praktika, laikinojo sutarties taikymo institutą šalys gali suvokti skirtingai, priklausomai nuo šalies nacionalinės teisės, joje vyraujančios teisinės doktrinos bei kitų teisinių aspektų. Taip pat yra pastebėtas laikinojo tarptautinių sutarčių taikymo doktrinos nevientisumas, kadangi, kaip bus aptarta darbo eigoje, skirtingos ginčų sprendimo institucijos interpretuoja tas pačias sutartis skirtingai, ir kartais skirtingai suvokia ir perteikia sutarčių aiškinimo taisykles, susijusias su laikinuoju taikymu. Nors 1969 m. Vienos konvencijos 25 straipsnis pakankamai konkrečiai numato galimybę sutartį taikyti laikinai, ši nuostata dažniausiai yra taikoma kaip orientacinis, atspirties taškas sutarčių sudarymo stadijoje ir tolimesniam tokios sutarties nuostatų interpretavimui ir dažniausiai tampa ginčo dalyku dėl skirtingo laikinojo sutarties taikymo nuostatų, iš jų išplaukiančių teisių bei pareigų apimties interpretavimo, nulemiančio skirtingą šalių elgesį.

Darbo objektas ir tikslas. Tyrimo objektas yra laikinojo tarptautinės sutarties taikymo samprata, probleminiai jos taikymo aspektai. Tikslas yra išanalizavus esminius teisinius ginčus, susijusius su laikinuoju sutarčių taikymu, nustatyti, kokios yra realios, praktinės problemos, kylančios iš tokios sutarties laikinojo taikymo.

Darbo uždaviniai: Vieni iš pagrindinių šio magistro darbo uždavinių yra (i) išaiškinti laikinai taikomos tarptautinės sutarties sampratą (ii); ištirti, kokios priežastys dažniausiai nulemia poreikį laikinai taikyti tarptautinę sutartį; (iii) išanalizuoti praktikoje dažniausiai

išskylančias problemas, taikant tarptautines sutartis; (iv) ištirti tiek tarptautinius, tiek nacionalinius teisės aktus, reguliuojančius laikinąjį tarptautinių sutarčių taikymą.

Darbo objektas ir tyrimo metodai. Darbo tikslui ir uždaviniams pasiekti bus taikomi įvairūs metodai. Teleologinis metodas yra naudojamas siekiant išanalizuoti laikinojo tarptautinių sutarčių taikymo instituto tiklus. Lyginamuoju aspektu yra lyginama, kaip laikinojo sutarties taikymo samprata yra interpretuojama skirtingose teisinėse sistemose, ginčiuose. Sisteminiu metodu bus tiriama per praktinį laikiną tarptautinių sutarčių taikymą, jų įgyvendinimą, tiriant kaip tarptautinės sutartys sąveikauja su nacionaliniais teisės aktais, kokios iš to išplaukia pasekmės.

Darbo originalumas. Pastaraisiais metais buvo publikuojama santykinai nedaug mokslinių darbų, susijusių būtent su tarptautinių sutarčių laikinojo taikymu ir jo probleminiais aspektais. 2016 metais Lietuvoje dr. Agnė Limantė bei Aistė Augustauskaitė buvo parašiusios monografiją, susijusią su tarptautinių sutarčių sudarymu ir praktiniais jo aspektais, joje laikinasis sutarčių taikymas buvo aptartas per probleminių aspektų prizmę, buvo išskirtos kelios esminės problemos ir išvalgos. Užsienyje laikinojo tarptautinių sutarčių taikymo probleminiai aspektai buvo aptarti tokių autorių, kaip Fenghua Li, Martin Rogoff, Barbara E. Gautitz, Juan Manuel Gómez-Robledo, Marjorie Ann Browne ir kt.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe remiamasi Jungtinių tautų konvencijomis: 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 1982 m. Jungtinių tautų konvencija jūrų teisės bei 1994 m. Energetikos chartijos sutartimi ir Energetikos chartijos protokolu dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų, kadangi šiose konvencijose yra numatytos nuostatos, susijusios su laikinuoju taikymu bei jo procedūromis. Vienos konvencija, reguliuojanti tarptautines sutartis, numato galimybę laikinai taikyti sutartį ir įgija orientacinio atspirties taško statusą, sudarant naujas tarptautines sutartis ir nustant laikinojo taikymo sąlyga, tuo tarpu dėl Energetikos chartijos sutarties buvo įvykę vieni esminių ginčų, kurie nulėmė disbalansą aiškinant laikinojo taikymo sampratą ir apimtį ir savo ruožtu nulėmė skirtingą, nevientisą doktrininį aiškinimą. Taip pat remiamasi publikacijomis, aptariančiomis laikinojo taikymo problematiką ir laikinojo sutarčių taikymo priežastis: Martin Rogoff, Barbara E. Gautitz *Maine Law Review*, Fenghua Li *The Yukos cases and the provisional*

application of the Energy Charter Treaty, Agnė Limantė ir Aistė Augustauskaitė
Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinio pobūdžio susitarimų sudarymas: praktiniai aspektai
ir poreikio tobulinti reguliavimą Lietuvoje vertinimas, kurie aptaria problemas, kylančias iš
laikinojo tarptautinių sutarčių taikymo, tokias kaip laikinai taikomos sutarties vieta
nacionalinėje teisėje, laikinai taikomos sutarties nesuderinamumo su nacionaline teise
problema. Taip pat, didelis dėmesys yra skiriamas praktiniams aspektams, o būtent ginčams,
kilusiems iš laikinai taikomų sutarčių.

1. Tarptautinių sutarčių laikino taikymo sąvoka

Pažvelgus į tarptautinių sutarčių laikino taikymo sąvoka, teisininko sąmonėje automatiškai kyla asociacija su civilinėje teisėje egzistuojančiu preliminarios sutarties institutu. Norint tinkamai suprasti laikino tarptautinės sutarties taikymo institutą, verta apibrėžti sąvoką, kas yra laikoma tarptautinių sutarčių laikinu taikymu. Visų pirma, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tarptautinės sutarties laikinas taikymas yra tokios sutarties viena iš sudarymo stadija, atsirandanti po sutarties teksto rengimo ir autentiškumo patvirtinimo. Laikinas tarptautinės sutarties taikymas yra reiškinys, kuris santykinai retai pasitaiko praktikoje, kadangi pati galimybė laikinai taikyti sutartį turi būti apibrėžta pačioje sutartyje, nors pasitaiko išimčių. Jeigu laikinas taikymas nėra paminėtas sutartyje, itin dažnai šalims net neatsiras mintis jį taikyti laikinai iki įsigaliojimo, nebent pačios sutarties prėmimo priešastys nulemtų tokį poreikį, tačiau, tai yra labiau išimtis, nei taisyklė. Pažymėtina, kad laikinas tarptautinės sutarties taikymas turi kitokį dažniausiai poveikį, nei pilna apimtimi nacionaliniu lygmeniu ratifikuota ir įsigaliojusi tarptautinė sutartis. Taigi, matome, kad laikinas tarptautinės sutarties taikymas yra ne atskira tarptautinė sutartis, o konkrečios tarptautinės sutarties teisinių pasekmių atsiradimo paspartinimas. Pažymėtina, kad laiko tarpas nuo tarptautinės sutarties pasirašymo ir įsigaliojimo gali neigiamai paveikti poreikį sureguliuoti tam tikrą reguliavimo objektą ar tarptautinį santykį, todėl sutarties šalys, norėdamos paspartinti sutarties veikimą ir pasekmes, gali inicijuoti laikiną tarptautinės sutarties veikimą, tokiu būdu nulemiant bent dalinį sutarties dalyko veikimą ir bent dalinai tam tikrų sąlygų įgyvendinimą. Kaip nurodyta 1969 m. Vienos konvencijoje dėl tarptautinių sutarčių teisės 25 straipsnyje¹, sutartis arba jos dalis yra laikinai taikoma iki jos įsigaliojimo, jei:

1. tai numatyta pačioje sutartyje; arba
2. derybose dalyvaujančios valstybės kuriuo nors kitu būdu yra atskirai dėl to susitarusios.

Jei sutartyje nėra nurodyta kitaip ir jei derybose dalyvaujančios valstybės atskirai dėl to nėra kitaip susitarusios, laikinas sutarties ar jos dalies taikymas valstybei yra nutraukiamas,

¹Priega per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159769>

jei ji kitoms valstybėms, kurioms sutartis yra laikinai taikoma, praneša apie savo ketinimą netapti tos sutarties šalimi.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad net ir laikinai taikomai tarptautinei sutarčiai Lietuvoje pilna apimtimi galioja fundamentalus sutarčių laikymosi principas *pacta sunt servanda*. Laikiniai taikant tarptautinę sutartį nuo pasirašymo, šaliai ši sutartis privaloma, nors ji ir nėra formaliai ratifikuota nacionaliniu lygiu. Be to, sutarties laikino galiojimo metu taikoma ir pareiga nepažeisti objekto ir tikslo. Remiantis 1969 m. Vienos konvencijos 18 straipsniu, valstybė privalo susilaikyti nuo veiksmų, kurie pažeistų sutarties objektą ir jos tikslą, jei:

1. ji yra pasirašiusi sutartį ar pasikeitusi sutartį, kuri vėliau turi būti ratifikuota, priimta ar patvirtinta, sudarančiais dokumentais iki to laiko, kol valstybė aiškiai pareiškia neketinanti tapti sutarties šalimi; arba
2. jei ji yra išreiškusi sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia iki jai įsigaliojant su sąlyga, kad sutarties įsigaliojimas nėra be pagrindo uždelšiamas.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad laikiną tarptautinės sutarties taikymo specifiką šalys gali nusistatyti pačioje sutartyje, diskrecija yra paliekama pačioms sutarties šalims, kadangi priklausomai nuo sutarties dalyko ir objekto, tarptautinės sutarties įsigaliojimas ir terminas iki jos įsigaliojimo gali turėti itin didelę svarbą (valstybei gali neužtekti laiko pasiruošti jos pasekmėms, gali prireikti papildomo pasiruošimo ir taip toliau). Valstybės taip pat gali pasinaudoti sutarties pakeitimais arba protokolais tais atvejais, jeigu pačioje sutartyje laikino taikymo terminai ir sąlygos nebuvo apibrėžtos.

Pažymėtina, kad nepaisant to, kad laikinas sutarties taikymas ir jo turinys priklauso ir nuo šalių apsibrėžtų sąlygų. Tuo tarpu, verta atkreipti dėmesį kad sutartį pasirašius, fundamentalusis sutarčių vykdymo *pacta sunt servanda* principas galioja pilna apimtimi. Tokią aktyvią pareigą numato ne tik pačios tarptautinės sutartys, bet ir Lietuvos nacionalinė teisė. Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 str. byloja, jog įsigaliojusias, taip pat laikinai taikomas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti². Atsižvelgiant į tarptautinės sutarties laikino taikymo priežastį ir į kitus faktorius, šalims kyla pareiga nepažeisti šios sutarties dalyko ir objekto (1969 m. Vienos

²Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas, prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83882/FPwFUqQFvF>

Konvencijos 18 str., keliantis šalims įsipareigojimą nepažeisti sutarties objekto ir jos tikslo iki jos įsigaliojimo). Tačiau, į laikinąjį sutarties taikymą, kaip matyti doktrinoje, galima žiūrėti ne tik kaip į teisinį instrumentą, bet ir kaip į tarptautinės sutarties sudarymo stadiją, kuri pereina į ratifikavimą ir, galiausiai, į įsigaliojimą. Ganėtina glaustą laikino tarptautinių sutarčių taikymo apibrėžimą pateikiamas Vileno Vadapalo monografijoje,³ kur į laikiną taikymą yra žvelgiama kaip į sutarties sudarymo stadiją, einančią po prisijungimo, pasikeitimo ratifikaciniais, priėmimo, tvirtinimo ar prisijungimo raštais arba jų deponavimo. Sutartyje gali būti numatyta ją taikyti laikinai. Dėl laikino sutarties taikymo valstybės gali susitarti vėliau. Tačiau laikinas sutarties taikymas reiškia, kad valstybė, sutikusi sutartį taikyti laikinai, gali bet kada tokio taikymo atsisakyti, jei to nedraudžia pati sutartis arba valstybės nesutarė kitaip (1969 m. Vienos konvencijos 25 str.). Konvencija (18 str.) taip pat nustato, kad valstybė, jeigu ji pasirašė sutartį arba pasikeitė sutarties dokumentais numatydamą vėlesnio ratifikavimo, priėmimo ar tvirtinimo sąlygą, privalo susilaikyti nuo veiksmų, kuriais gali būti pažeistas sutarties objektas ir tikslai. Ji privalo susilaikyti nuo tokių veiksmų taip pat, jeigu davė sutikimą dėl sutarties privalomumo, tačiau sutartis dar neįsigaliojo. Atkreiptinas dėmesys, kad, kaip pabrėžia autorius, laikinai taikant sutartį, šalims atsiranda pareiga susilaikyti nuo sutarties tikslo ir objekto pažeidžiančių veiksmų, kas savo ruožtu indikuoja laikinojo taikymo instituto tikslą – laikinai taikant sutartį įpareigoti šalis, tiek, kiek jos susitaria, ir neleidžiant pažeisti sutarties tikslo ir objekto, tačiau, esant galimybei (tokiai sąlygai) ir norui, numatant galimybę iš tokios sutarties išstoti.

2. Tarptautinės sutarties laikino taikymo priešastys.

Verta pažymėti, kad konkretaus, baigtinio sąrašo priešasčių ir/ar motyvų laikinai taikyti nėra. Toks sutarties šalių elgesys gali būti nulemtas įvairių motyvų ir priešasčių, tačiau teisės aktuose numatytų priešasčių, kada reikėtų priverstinai ir/ar nedelsiant taikyti tokią sutartį nėra, kitaip tariant, laikinas sutarties taikymas lieka sutarties šalių diskrecijos objektu. Tačiau iš praktikos matyti, kad dažniausios laikino taikymo priešastys būna siekis

³VADAPALAS, Vilenas, *Tarptautinė teisė*, 2006 m. Leidykla „Eugrimas“, 152 psl.

kuo greičiau ir efektyviau reaguoti į poreikį sureguliuoti konkrečią šalims jautrią sritį (pavyzdžiui, tarptautinio saugumo srities susitarimai dėl karinių veiksmų sustabdymo, ginklų kontrolės, susitarimai, sudaromi reaguojant į ekologines krizes, svarbūs ekonominiai susitarimai). Žinant, kad nacionalinės ratifikavimo procedūros gali ilgai užsitęsti (dėl didelio sutarties šalių skaičiaus, politinio vienos ar kitos valstybės nenoro ratifikuoti susitarimą, šalys gali susitarti dėl laikino sutarties taikymo.

Laikinas sutarties taikymas gali būti vykdomas ir kaip prevencinė priemonė siekiant užkirsti kelią sutarties pažeidimams iki jai galutinai įsigaliojus. Šalys, siekiančios įgyti viena kitos pasitikėjimą, gali sutarti sutartį pradėti taikyti iki jai įsigaliojus, taip pat tokiu būdu galima paskatinti ir ratifikavimo procedūrą. Atkreiptinas dėmesys, kad ratifikuoti turinčios institucijos turi progą įsitikinti susitarimo veikimu ir veiksmingumu. Sutarties taikymas iki įsigaliojimo taip pat gali būti naudojamas kaip efektyvi priemonė teisinių spragų užpildymui tais atvejais, jeigu naujas susitarimas pakeistų ankstesnį. Atkreiptinas dėmesys, kad laikinas taikymas nėra itin populiarus priemonė, tačiau visgi paskutiniaisiais dešimtmečiais tendencija laikinai taikyti tarptautines sutartis auga.

Svarbu pažymėti, kad Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinės Teisės Komisijos specialaus laikino tarptautinių sutarčių taikymo pranešėjo Juan Manuel Gómez-Robledo pranešime⁴ buvo išskirtos šios valstybių išskirtos dažniausios tarptautinių sutarčių laikino taikymo priežastys:

1. Neatidėliotini atvejai, skubaus reagavimo reikalaujančios situacijos, tokios, kaip nelaimingi atvejai, stichinės nelaimės. Pavyzdžiui, Konvencija dėl ankstyvo pranešimo apie branduolinę avariją⁵ įpareigojo šalis, kurių teritorijoje įvyko branduolinis įvykis, nedelsiant informuoti visas šalis, kurios potencialiai galėtų nukentėti, bei Tarptautinę atominės energijos agentūrą. Taip pat tiktų ir Konvencija dėl pagalbos įvykus branduolinei avarijai arba kilus radiologiniam pavojui⁶ pavyzdys. Šios konvencijos buvo sudarytos 1986 m. po Černobylio įvykių. Esant panašaus pobūdžio situacijoms, tikslas

⁴ The Provisional Application of Treaties, *Juan Manuel Gómez-Robledo*, prieiga per internetą <https://viennalawreview.com/index.php/vlr/article/download/122/62/>

⁵Preiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.227770>

⁶ Preiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106809>

yra aiškus – užtikrinti konvencijų veikimą, atsižvelgiant į jų turinį, kuo skubiau ir efektyviau.

2. Valstybių poreikiai, nulemiantys jų norą pradėti sutarties dalyko vykdymą kuo greičiau, paspartinti tarptautinės sutarties įgyvendinimą. Pastebėtina, kad tokių poreikių, norų, baigtinio sąrašo nėra, kiekviena situacija pasižymi tam tikrais individualiais požymiais, tad tokių priežasčių kategorizavimas yra pakankamai sudėtingas. Tačiau iš aktualiausių pavyzdžių galima būtų išskirti Sirijos Arabiškos Respublikos prisijungimą prie 1993 m. Ženevos Konvencijos dėl cheminio ginklo kūrimo, gamybos, kaupimo ir panaudojimo uždraudimo bei jo sunaikinimo⁷. Pagal šią Konvenciją, jinai įsigalioja praėjus 30 dienų nuo pasirašymo dienos, tačiau atsižvelgusi į tuometinę stiprią įtampą tarptautinėje politinėje arenoje, Sirija pranešė, kad 30 dienų terminas, nors ir yra santykinai trumpas, yra nepriimtinais ilgas pasyviai laukimui, todėl imasi laikino šios konvencijos taikymo ir imasi visų įmanomų veiksmų siekdama Konvencijoje nurodytų tikslų per įmanomai trumpiausią terminą. Atkreiptinas dėmesys, kad ši konvencija neturi nustatytos laikino taikymo sąlygos, todėl Sirijos vienašalis pranešimas apie laikiną jos taikymą nulemė atskirą veiksmų planą, siekiant minėtų tikslų. Konvencijos depozitaras pranešė apie tokį Sirijos veiksmą, ir atsižvelgiant į tai, kad nei viena šalis neprieštaravo laikinam sutarties taikymui iš Sirijos pusės, buvo nuspręsta, kad toks vienašalis pranešimas apie laikiną taikymą nulemė laikino konvencijos taikymo legitimumą. Šis pavyzdys parodo, kad esant žutbūtiniam poreikiui, vienos šalies vienašalis pranešimas apie laikiną taikymą gali būti pripažintas kitų tarptautinės sutarties šalių, net ir nesant apibrėžtai sąlygai dėl laikino taikymo pačioje sutartyje.
3. Šalių siekis užtikrinti pasitikėjimą, kad, esant rimto politinio pobūdžio situacijai, kitų šalių pozicija nepasikeistų iki sutarties įsigaliojimo. Kaip ir minėta aukščiau, laikinas tarptautinės sutarties taikymas gali vykdyti užtikrinamąją funkciją, kuri užkirstų kelią tam, kad kita sutarties šalis pakeistų savo politinę poziciją tam tikru klausimu. Kaip pavyzdį galėtume paimti 1990 m. Protokolą dėl Konvencijos dėl ginkluotų pajėgų, 1992 m.

⁷Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48703?jfwid=-l5uh8xaxt>

„Atviro dangaus“ susitarimo, 1993 m. Konvencijos tarp JAV ir Rusijos Federacijos dėl tolimesnių priemonių siekiant aktyvaus ginklavimosi mažinimo ir ribojimo, laikinus taikymus. Tačiau, kaip rodo praktika, šalių pozicijos kinta ir šalys pakeičia įvykių eigą, tačiau apie tai bus aptarta tolimesnėje darbo eigoje.

4. Siekimas užtikrinti kuo glaudesnę šalių bendradarbiavimą, esant dinamiškai ir svarbiai situacijai. Kaip pavyzdys buvo išskirta Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija⁸, kurios 156 straipsnis numato, kad šiuo dokumentu yra įsteigiama Tarptautinė jūros dugno institucija. Siekiant, kad kuo daugiau valstybių aktyviau dalyvautų steigime bei dalyvavime dar prieš įsigaliojant šiai konvencijai, 1994 m. buvo priimta sutartis, kuria būtų paspartintas minėtos konvencijos XI dalies įgyvendinimas, kuris, savo ruožtu, numato ir minėtos Institucijos steigimą bei veikimą.

3. Laikino tarptautinės sutarties taikymo chronologija.

3.1. Tarptautinės sutarties laikino taikymo pradžia.

Šalys gali pačios nustatyti, nuo kurios datos tarptautinė sutartis bus laikinai taikoma jų atžvilgiu ir nuo kada atsiras tam tikros teisinės pasekmės. Dažniausiai, tai būna susitarimo pasirašymo data, tačiau gali būti pasirenkamas ir kitas atskaitos taškas. Pavyzdžiui, sutartis gali numatyti, kad ji bus laikinai taikoma nuo konkrečios datos, jei iki tam tikro laiko neįsigalios. Galimi ir kiti variantai. Pavyzdžiui, 1997 m. Otavos Konvencija dėl priešpėstinių minų naudojimo, kaupimo, gamybos ir perdavimo uždraudimo ir dėl jų sunaikinimo⁹ laikiną taikymą sieja su ratifikavimo procedūromis – nurodoma, kad bet kuri valstybė gali ratifikuodama, priimdama, patvirtindama arba prisijungdama prie šios konvencijos pareikšti, kad ji laikinai taikys šios konvencijos 1 straipsnio 1 dalį iki konvencijos įsigaliojimo, tai yra:

1. nenaudoti priešpėstinių minų;
2. nekurti, negaminti ar kitaip neįsigyti, nekaupiti, nelaikyti ir niekam tiesiogiai ar netiesiogiai neperduoti priešpėstinių minų;

⁸Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.221141>

⁹Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211275>

3. jokiais būdais niekam nepadėti, nieko neskatinti ir neraginti užsiimti bet kokio pobūdžio veikla, kurią ši Konvencija draudžia Valstybei, šios Konvencijos Šaliai.

Tokia nuostata gina nacionalinės teisės nuostatas dėl ratifikavimo ir jo svarbos tarptautinės sutarties sudarymui. Tuo tarpu 2013 m. Sutartis dėl prekybos ginklais leidžia valstybei pasirinkti laikino taikymo atskaitos pradžią – pasirašymo momentą arba ratifikacinių dokumentų deponavimą. Šios sutarties 23 straipsnyje nurodoma, kad bet kuri valstybė, pasirašydama šią sutartį arba deponuodama savo ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo ar prisijungimo dokumentą, gali pareikšti, kad 6 ir 7 straipsnius ji taikys laikinai, kol jai įsigalios ši sutartis. Dar specifškesnė Susitarimo dėl Jūrų teisės konvencijos XI dalies įgyvendinimo¹⁰ 7 straipsnio nuostata, įtvirtinanti numanomą sutikimą dėl laikino taikymo. Pagal ją, Susitarimas laikinai netaikomas tik toms valstybėms, kurios pranešė depozitarui apie tai, kad laikinai netaikys šio susitarimo arba kad pritaris tokiam susitarimo taikymui tik vėliau jį pasirašydamos arba apie tai pranešdamos raštu. Galime įžvelgti kiek sudėtingesnę ir nestandartinę formuluotę, kadangi 7 straipsnis apskritai numato, kad jeigu sutartis neįsigalios iki konkrečios datos - 1994 m. lapkričio 16 d. – sutartis turės būti taikoma visoms šalims, pagal 7 str. 1 punkte išvardintoms valstybėms, o būtent:

1. valstybėms, kurios pritarė jos priėmimui Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje, išskyrus valstybes, kurios iki 1994 m. lapkričio 16 d. raštu pranešė depozitarui apie tai, kad laikinai netaikys šio Susitarimo arba kad pritaris tokiam Susitarimo taikymui tik vėliau jį pasirašydamos arba apie tai pranešdamos raštu;
2. valstybėms ir subjektams, kurie pasirašė šį Susitarimą, išskyrus tuos, kurie pasirašydami raštu praneša depozitarui apie tai, kad jie laikinai netaikys šio Susitarimo;
3. valstybėms ir subjektams, kurie pritarė šio Susitarimo laikinam taikymui, raštu informuodamos apie tai depozitarą;
4. valstybėms, kurios prisijungė prie šio Susitarimo.

¹⁰Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.44BB6DC57F8F>

Taigi, matome, jog skirtingos sutartys turi skirtingų formuluočių, sąlygų bei taisyklių, reguliuojančių atitinkamos sutarties laikina taikymą iki galutinio įsigaliojimo. Manytina, kad tokią situaciją nulemia prieš tai paminėtos laikino tarptautinių sutarčių taikymo priežastys, tarkime, greitas reagavimas į jautrą temą arba reikalavimas kuo greičiau sureguliuoti ir išspręsti tam tikrą svarbią problemą, kaip antai išdėstyta Otavos konvencijos preambulėje: „šalys yra pasiryžusios nutraukti aukų kančias, sukeltas priešpėstinių minų, dėl kurių kiekvieną savaitę žūva arba yra suluošinami šimtai žmonių, daugiausia nekaltų ir neapsaugotų civilių ir ypač vaikų, ir kurios trukdo ekonomikos plėtrai bei rekonstrukcijos procesams, stabdo pabėgėlių ir perkeltų asmenų repatriaciją, ir taip pat dar ilgus metus po jų išdėstymo kelia kitus sunkius padarinius“. Savo ruožtu, atsižvelgiant į praktinius aspektus, išdėstytus tolimesnėje darbo eigoje, galima aptikti skirtingas sutarčių aiškinimo tendencijas. Atkreiptinas dėmesys, kad, nors Vienos konvencija ir nustato gaires sutarčių aiškinimui, visgi pasitaiko atvejų, kuomet šalys, net ir tinkamai derėjusios dėl sutarties taikymo iki įsigaliojimo, susiduria su sunkumais ją aiškinant, o laikino taikymo pradžios momentas dažnai tampa esminiu diskusijų objektu, ypač, kai ginčas yra kilęs dėl investicinių ir/ar panašaus pobūdžio santykių. Pradžios momentas, nors ir vienareikšmiškai apibrėžtas, dažnai tampa vienu sunkiausiu klausimu ne tik pačioms sutarties šalims, bet ir teismams, arbitražui, nagrinėjančiam ginčą. Pažymėtina, kad itin dažnas argumentas, aiškinant, kad laikinas sutarties taikymas nebuvo pradėtas, yra, tarkime, tokios sutarties nesuderinamumas arba neatitikimas šalies nacionalinei teisei.

3.2. Tarptautinės sutarties laikino taikymo pabaiga.

Laikinas sutarties galiojimas šalies atžvilgiu dažniausiai pasibaigia ratifikavus sutartį ir jai galutinai įsigaliojus, arba šaliai vienašališkai pranešus apie laikino galiojimo nutraukimą, kitaip tariant, scenarijai yra du, arba sutarties įsigaliojimas, arba šalies išstojimas iš sutarties. Tačiau sutartyje gali būti numatyta ir ribojimų – pereinamųjų priemonių ar įspėjimo apie laikino galiojimo nutraukimą terminas ir/ar kitoks teisinis instrumentas. Labai aiškus tokių ribojimų ir jų pasekmių praktinis pavyzdys buvo „Yukos“ atvejis. Energetikos

chartijos sutartis ir Energetikos chartijos protokolas dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų buvo laikinai taikomi Rusijos atžvilgiu¹¹. Pažymėtina, kad Rusijos Federacija minėtą chartiją pasirašė dar 1994 m., tačiau Rusijos Federacijos Parlamentas niekada neratifikavo Chartijos ir nepriėmė jokie įstatymo, priimančio arba patvirtinančio laikinąjį taikymą. 2009 m. rugpjūčio 20 d. Rusija pranešė, kad valstybė neplanuoja būti šių susitarimų šalimi. Remiantis šios tarptautinės sutarties 45 straipsnio 3 dalies a punktu, laikinojo taikymo nutraukimas bet kuriai pasirašiusiajai šaliai įsigalioja po 60 dienų nuo to dienos, kai depozitoriumas gauna tokios pasirašiusios šalies raštišką pranešimą. Apie minėtą „Yukos“ bylą plačiau bus išdėstyta darbo eigoje. Iš praktikos, darytina išvada, jog visgi sutarties laikinajam taikymui nutraukti galų gale jos neratifikavus ir išstojant iš jos, yra būtent politinis ir ekonominis valstybės klimatas.

Tačiau, kalbant apie motyvus, dėl kurių šalys dažniausiai išstoja iš susitarimų, nutraukdamos laikiną sutarčių taikymą, ir, *inter alia*, ir pačios sutarties įsigaliojimą jos atžvilgiu, vertėtų išskirti valstybių interesų tariamus arba realius pažeidimus. Praktikoje pasitaiko atveju, kuomet tarptautinė sutartis savo ruožtu yra naudinga visam pasauliui, šalims ir bendrąja prasme visai žmonijai, kaip antai prieš tai paminėta Otavos konvencija, kuri numato draudimą konvencijos šalims naudoti priešpėstines minas. Tačiau tas faktas, kad sutartis yra naudinga ir svarbi visai žmonijai globaliu mastu, kartais nulemia vienos, dominuojančios tam tikroje srityje šalies teisių ir/arba interesų pažeidimą, susiaurinimą. Akivaizdu, kad šalys, prisiimdamos įsipareigojimus ir stodamos šį tam tikrą susitarimą, vadovojasi ne tik bendruoju interesu, bet ir savo šalies interesais. Kartais šalies interesas tampa priežastimi toliau nedalyvauti sutartyje, kadangi per laikiną sutarties taikymo laikotarpį šalis, tarkim, pajaučia, kad susitarimas jai, kaip šaliai, yra nenaudingas, ir tik labiau apkrauna ją teisiniais įsipareigojimais.

Primintina, kad Yukos byloje, Rusijos Federacija susilaikė nuo Energetikos Chartijos sutarties ratifikavimo visus 15 metų. Panašus elgesio modelis buvo nustatytas ir Jungtinių Amerikos Valstijų, kuomet buvo pasirašyta Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija. 1994 metais tuometinsi JAV prezidentas Bill Clinton pateikė senatui minėtą Konvenciją bei Susitarimą dėl 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos XI dalies įgyvendinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad jūrų teisės konvencijos ratifikavimo procedūra pati

¹¹ Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.60297>

iš savęs yra viena sudėtingiausių iš dabar egzistuojančių konvencijų: ji įsigalioja praėjus 12 mėnesių nuo tos dienos, kai deponuojamas šešiasdešimtas ratifikavimo ar prisijungimo dokumentas. Kiekvienai po šešiasdešimtojo ratifikavimo ar prisijungimo dokumento deponavimo šią Konvenciją ratifikavusiai ar prie jos prisijungusiai valstybei ši Konvencija įsigalioja trisdešimtą dieną po jos ratifikavimo ar prisijungimo dokumento deponavimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad JAV pasirašė Jūrų teisės konvenciją 1994 m. liepos mėn. 29 d., tačiau nuo to laiko, konvencija nebuvo ratifikuota. JAV senatas pakankamai skeptiškai vertiną šią konvenciją, kadangi jos ratifikavimas ir įsigaliojimas galėtų neigiamai paveikti JAV suverenitetą, o pati konvencija yra, anot Senato, nesuderinama su nacionaliniais šalies interesais. Atkreiptinas dėmesys, kad JAV po pasirašymo paskelbė apie laikiną konvencijos taikymą – JAV pažymėjo, kad laikinas konvencijos taikymas ir dalyvavimas Tarptautinėje jūros dugno institucijoje savo ruožtu nulems didelį progresą vandenų dugno kasinėjime. 1996 m. liepos mėn. 17 d. JAV pranešė Jungtinėms tautoms apie savo tolimesnį ketinimą dalyvauti sutartyje laikino taikymo pagrindu. Tuo pačiu buvo pateiktas prašymas Institucijai dėl tolimesnio JAV dalyvavimo jos veikloje laikino sutarties taikymo pagrindu iki 1998 m. lapkričio mėn. 16 d. Diplomatiniame notyje buvo pranešta, kad JAV imsis visų gerosios valios veiksmų, siekiant tapti konvencijos nare. 1998 m. lapkričio mėn. 16 d. laikinas konvencijos ir sutarties taikymas buvo nutrauktas.

Pažymėtina, kad laikinai taikant konvenciją ir sutartį, JAV valdžios organuose susiformavo priešprieša – nuo pat 1982 m. JAV administracijos, pradėdant Reigano, palaikė konvencijos ratifikavimą ir tolimesnį JAV dalyvavimą joje, kadangi perspektyvoje buvo numatyti didelės apimties darbai, susiję su vandenynų tyrinėjimais. Tačiau prieštaringai nusiteikęs Senatas neratifikavo sutarties dėl šių teisės aktų nesuderinamumo su JAV interesais. Vieni iš esminių aspektų, nulėmusių tokią senato poziciją, buvo sprendimų priėmimo procedūra Institucijoje ir jos asamblėjoje, kuri savo ruožtu nebūtų sudariusi palankaus politinio klimato JAV diktuoti savo sąlygų, privačių technologijų priverstinio perdavimo sąlyga, su laisvosios rinkos filosofija nesuderinamos nuostatos, kurios savo ruožtu labiau atgrasytų, nei skatintų, tolimesnį giluminių mineralinių resursų vystymąsi bei patikimos prieigos prie giluminių jūros dugno mineralinių išteklių nebuvimas.

Nagrinėjant šį klausimą, JAV pozicija yra ganėtinai detaliai išdėstyta 2006 m. birželio mėn. 16 d. Jūrų konvencijos ir JAV politikos apžvalgoje¹², kurią paruošė Marjorie Ann Browne. Joje yra išsakoma nuomonė, kad taip pat, vienas esminių atgrasančių nuo tolimesnio ratifikavimo aspektų yra būtent tai, kad konvencija nustato, kad teritoriniai valstybės vandenys tęsiasi 12 jūrmylių nuo kranto, o išskirtinė ekonominė zona – 200 jūrmylių. Atkreiptinas dėmesys, kad JAV, 1945 m. JAV vienašališkai paskelbė, kad jai priklauso visi gamtiniai išteklių, esantys per 200 jūrmylių nuo kranto. Turint omenyje šį fatką, ir, manant, kad šis ketinimas užsiliko nuo pat 1945 metų iki minėtos konvencijos ir sutarties, akivaizdu, jog JAV toks konvencijos reguliavimas yra paprasčiausiai nepalankus. Toks reguliavimas yra kritikuotinas iš JAV pusės, kadangi jis nustato ribas, kuriose valstybės galėtų taikyti savo jurisdikciją. Kalbant apie laikiną sutarčių taikymo aspektą, JAV vyrauja doktrina, jog laikinas taikymas JAV dažnai būna kontroversiškas, ypač tais atvejais, kuomet tokia sutartis įgija laikino galiojimo galimybę be Senato sutikimo ir patarimo. Pats laikinas taikymas tuo pačiu yra laikomas vykdomuoju susitarimu imtis tokių veiksmų, kokių būtų imtasi sutarčiai įsigaliojus. Todėl, jūrų teisės konvencijos kontekste, jos laikinasis taikymas ir JAV dalyvavimas Institucijos veikloje (tuo pačiu, ir jos finansavimas), gali būti vertintinas kaip apeinantis ir/arba pergudraujantis Senato vaidmenį. Taip pat, daug kritikos šios konvencijos narystėje sulaukė pernelyg didelė finansinė našta, kurią Senatas vertina kaip ženkliai neproporcingą ir apkraunančią. Pažymėtina, kad prieš tai minėtoje „Yukos“ byloje Tribunolas pažymėjo, kad pasirašant sutartį, buvo prisiimtas įsipareigojimas taikyti sutartį pilna apimtimi. Analogišką nuomonę buvo teikiama ir JAV senatui, tačiau pastarasis laikosi nuomonės, kad toks įsipareigojimų formulavimas savo turiniu žleistų JAV nacionalinę teisę (pvz.: State Department Basic Authorities Act of 1956 (22 U.S.C. § 2672¹³). Taigi, vidinė nacionalinės teisės aplinka ir politinis klimatas savo ruožtu dažnai nulemia išstojimą iš laikinai taikomo susitarimo. Atsižvelgiant į tokį JAV Senato kontroversišką veikimą, kyla klausimas, ar Jūrų teisės konvencijos laukia ta pati lemtis, kaip ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto. Atkreiptinas dėmesys, jog JAV minėtą paktą pasirašė 1975 m., tačiau ratifikavimo procedūrą atliko tik 1992 m.

¹²The Law of the Sea Convention and U.S. Policy, Marjorie Ann Browne, prieiga per internetą https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_crs_2006_report.pdf

¹³Prieiga per internetą <https://legcounsel.house.gov/Comps/State%20Department%20Basic%20Authorities%20Act%20Of%201956.pdf>

Įdomu tai, kad V. Vadapalas prieš tai minėtoje monografijoje, aptardamas valstybės išreikštą sutikimą dėl tokios sutarties privalomumo pateikia viziją, kad šalies atsisakymas išreikšti sutikimą dėl tarptautinės sutarties privalomumo yra teisėtas, išskyrus atvejį, kai kitoje sutartyje valstybės numatė pareigą sudaryti sutartį arba tapti jau sudarytos sutarties dalyvėmis¹⁴. Tuo pačiu, atkreipiamas dėmesys į tai, kad valstybė, net ir pasirašiusi tokią sutartį, negarantuoja jog iš tiesų imsis tolimesnių veiksmų dėl sutarties įsigaliojimo (laikinais taikys, ratifikuos ir t.t.), kadangi, kaip pažymi autorius, pritarimo sutarties sudarymo procedūra (ratifikavimas, tvirtinimas ir kt.) tam ir skirta, kad valstybė galėtų apsvarstyti galimybę tapti ar ne tarptautinės sutarties dalyve. Kyla klausimas, ar galima vadovautis tokiu pačiu elgesio algoritmu *mutatis mutandi* laikinai taikant pasirašytą sutartį, ir prisiėmus tam tikrų įsipareigojimų ratą. Tai bus aptarta tolimesnėje darbo eigoje, kalbant apie praktinius ir probleminius laikino sutarčių taikymo aspektus.

4. Laikino Tarptautinės sutarties taikymo probleminiai aspektai.

4.1. Laikino taikymo suvokimo skirtumai skirtingose teisinėse sistemose.

4.1.1. Jungtinių Amerikos Valstijų pavyzdys

Savaime suprantama, kad laikinai taikant tarptautinę sutartį, jos šalys, elgdamosios pagal gerosios valios principą bei spartindamos tokios sutarties teisinių pasekmių paspartinimą, atsiradimą, tikisi maksimalaus kitų šalių bendadarbiavimo. Teisinė sąmonė, politiniai ketinimai ir sutarties šalių reguliavimas turėtų būti nukreipti į tai, kad laikinai taikomų sutarčių įsigaliojimas būtų kuo sklandesnis, greitesnis, efektyvesnis. Tačiau, verta pažymėti, kad visgi pasitaiko atvejų, kuomet:

1. Sutarties įsigaliojimas susiduria su sunkumais;
2. Sutarties įsigalioja, bet po žymiai ilgesnio termino, nei buvo tikėtasi;
3. Sutartis apskritai neįsigalioja.

¹⁴VADAPALAS, Vilenas, *Tarptautinė teisė*, 2006 m. Leidykla „Eugrimas“, 151 psl.

Priežasčių, kodėl laikinai taikomos sutarties galutinis įsigaliojimas gali užtrukti arba apskritai neišsipildyti, yra daug. Pažymėtina, kad ir pati 1969 m. Vienos Konvencijos 25 straipsnis numato, jog jei sutartyje nėra nurodyta kitaip ir jei derybose dalyvaujančios valstybės atskirai dėl to nėra kitaip susitarusios, laikinas sutarties ar jos dalies taikymas valstybei yra nutraukiamas, jei ji kitoms valstybėms, kurioms sutartis yra laikinai taikoma, praneša apie savo ketinimą netapti tos sutarties šalimi, kitaip tariant, šaliai yra palikta diskrecija išreikšti valią ir nukrypti nuo tarptautinės sutarties laikino taikymo, tokiu būdu atsisakanat būti jos dalyve. Tačiau, kaip aiškina JAV teisės mokslininkai Martin A. Rogoff bei Barbara E. Gauditz¹⁵, viena esminių problemų, laikinai taikant tarptautinę sutartį, yra būtent tai, kad, dažnai, dar neįsigaliojusi tarptautinė sutartis nesukelia prievolės šalims ją vykdyti („*not binding legal obligations*“). Tačiau, verta atkreipti dėmesį, kad šioje situacijoje didelį vaidmenį atlieka potencialios sutarties šalies-valstybės nacionalinė teisė. Apskritai, JAV teisinė doktrina savo ruožtu yra prieštaringa laikino sutarčių taikumo atžvilgiu. Pačio laikino sutarties taikymo vertinimas kaip neįpareigojančio kelia prieštarų minčių, kadangi vadovaujantis tokia doktrina, pats laikino sutarties taikymo institutas praranda didelę dalį savo paskirties ir tikslo. Tuo pačiu, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vienos konvencijos 25 straipsnis sulaukė kritikos iš aukščiau minėtų JAV mokslininkų. Anot aukščiau minėtų mokslininkų, Vienos Konvencijos 25 straipsnis dėl savo formuluotės stokoja teisinio preciziškumo ir aiškumo. Nors minėta nuostata ir nurodo laikino tarptautinių sutarčių galimybę, jai trūksta konkretesnio apibrėžimo ką reiškia sąvokos „laikinas“ ir „taikymas“, kokia apimtimi sutartis yra taikoma ir taip toliau. Kitaip tariant, autoriai indikuoja konkretikos stoką kaip problemą ir nurodo, kad ginčai tarp šalių dažniausiai kyla dėl neaiškios pareigų apimties. Kaip minėta prieš tai, JAV turi tendenciją traukti situaciją savo naudai, tačiau, įdomu, bet kuomet ginčas liečia ne JAV, o kitas šalis, JAV esantis Tarptautinis investicijų ginčo sprendimo centras kaip tik yra prabrėžęs laikino sutarties taikymo nuostatos, jeigu tokia yra pačioje sutartyje, taikymo būtinybę. Apie tai bus plačiau išdėstyta Kardassoupoulos prieš Gruziją byloje. Apibendrinant, gali būtų teigti, jog toks požiūris yra kritikuotinas, kadangi laikinai taikomos sutarties vertinimas neįpareigojančiosios nulemia tai, jog laikino taikymo institutas pats iš savęs yra beprasmis. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys į tai, jog Vienos konvencija, nors ir būdama pirma konvencija, numatanti laikinojo

¹⁵Provisional application of international agreements, Martin A. Rogoff, Barbara E. Gauditz, prieiga per internetą <https://mainelaw.maine.edu/faculty/wp-content/uploads/sites/4/rogoff-mlr-39.pdf>

taikymo institutą, yra labiau orientacinio pobūdžio, kadangi šalys, sudarydamos sutarties tekstą gali remtis šiuo straipsniu, tačiau laikinojo taikymo procedūrą ir tvarką jos nustato kiekvieną kartą ne tik 25 straipsnio rėmuose, bet ir pildo ją pagal esamą poreikį ir pagal realią situaciją, t.y. Vienos konvencija įgija labiau atspirties taško charakterį, nei vienareikšmiškos, griežtos dispozicijos, privalomos kiekvienai laikinai taikomai tarptautiniai sutarčiai, pobūdį.

4.1.2. Lietuvos pavyzdys

Pažymėtina, jog laikinojo sutarčių taikymo kontekste sveikintinas yra Lietuvos reguliavimas. Paėmus Lietuvą kaip pavyzdį, matoma, kad nacionalinis reguliavimas yra nukreiptas į laikino tarptautinės taikymo pilnavertį pajėgumą ir vadovujamasi *pacta sunt servanda* principu, kitaip tariant, Lietuvos reguliavimas bei doktrina byloja, jog net ir laikinai taikomos sutartys turi būti vykdomos¹⁶. Galima teigti, kad Lietuva yra pakankamai patikima sutarčių šalis, kadangi, jeigu būtų prisiimtas išipareigojimas laikinai taikyti sutartį, kylantys, tarkime, pagal Energetikos chartjos sutartį ar kitą, analogišką laikino taikymo nuostatą turinčią sutartį, vargu ar Lietuva eglūsi taip pat, kaip elgėsi Rusija, teigdama, kad laikinas taikymas yra nesuderinamas su nacionaline teise. Lietuvos teisinė aplinka, įskaitant tiek Konstituciją, tiek įstatymus, yra pakankamai lanksūs tarptautinių sutarčių atžvilgiu, tačiau, kaip yra nurodžiusi dr. Agnė Limantė monografijoje¹⁷, Lietuvos reguliavimas yra ganėtinai ribotas ir menkai tepapildantis 1969 m. Vienos konvenciją. Nors iš pirmo žvilgsnio dabartinis reguliavimas atrodo, kaip minėta aukščiau, palankus laikinajam taikymui, tačiau, kaip pastebi dr. Agnė Limantė, jis neatsako į praktikoje kylančius klausimus, kadangi savo turiniu, LR Tarptautinių sutarčių įstatymas tinkamai nereguliuoja laikinai taikomų tarptautinių sutarčių vietos teisinėje hierachijoje. Viena vertus, iš minėtų įstatymo nuostatų nėra aišku, ar laikinai taikomų ratifikuotinių tarptautinių sutarčių atžvilgiu taikomas tarptautinės sutarties viršenybės

¹⁶Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymas, 11 straipsnis, prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83882/FPwFUqQFvF>

¹⁷Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinio pobūdžio susitarimų sudarymas: praktiniai aspektai ir poreikio tobulinti reguliavimą Lietuvoje vertinimas, dr. Agnė Limantė, Aistė Augustauskaitė, 2016 m. prieiga per internetą <http://teise.org/wp-content/uploads/2017/01/Limante-Augustauskaite-monografija.pdf>

principas (pagal Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalį, jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos). Antra vertus, kaip nurodė Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, doktrininė nuostata, jog Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys įgyja įstatymo galią, negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog Lietuva gali nesilaikyti savo tarptautinių sutarčių, jeigu jos įstatymuose ar konstituciniuose įstatymuose yra nustatytas kitoks teisinis reguliavimas negu nustatytasis tarptautinėmis sutartimis. Ši Konstitucinio Teismo išvada galėtų būti suprantama kaip patvirtinanti, kad ir laikinai taikomos tarptautinės sutartys, kurios dar nėra ratifikuotos Seimo, taip pat yra privalomos Lietuvai. Antra problema, kylanti iš lietuviškojo įstatymo yra tai, kad jis negrupuoja ratifikuotinių ir neratifikuotinių sutarčių laikinosios taikymo galimybės, kas, anot dr. A. Limantės, neriboja laikino tarptautinės sutarties, kuriai įsigaliojti reikalingas Seimo ratifikavimas, taikymo. Taip pat, minėtoje monografijoje buvo iškritikuota galimybė konkrečioje sutartyje įtvirtinti nuostatą, kad laikinas taikymas galimas tik tuo atveju, jei neprieštarautų Lietuvos nacionalinei teisei (Konstitucijai, įstatymams, normatyviams aktams), kadangi, kaip rodo praktika, tai gali nulemti didelių nesusipratimų ir tolimesnių ginčų, o nacionalinė teisė tampa ginčo objektu, kadangi, kaip rodo tendencijos, esant nacionalinės teisės atitikties ir/ar neprieštaravimo jai nuostatai, šalys ima ginčyti laikinai taikomos sutarties galiojimo galimybę dėl jos nesuderinamumo. Manytina, kad, nors šios nuostatos tikslas yra tam tikra prasme sveikintinas, tačiau kaip parodė praktika, esant nesusipratimams ir ginčams, buvo aptikta tendencija naudoti šią nuostatą savo naudai, teisinantis nuo tariamų sutarties nuostatų nevykdymo ir/ar kitokio sutarties pažeidimo.

4.2.Laikinai taikomos sutarties neįsigaliojimas.

Tam, kad tarptautinė sutartis keltų realias pareigas ir teises šalims, sutartis turi įsigaliojti tų šalių atžvilgiu. Siekiant užtikrinti įmanomai greičiausią teisinių pasekmių atsiradimą, paprastesnio turinio tarptautinės sutartys įsigalioja nuo pasirašymo, tačiau konvencijos ar kitos savo turiniu didesnės universalios tarptautinės sutartys (chartijos,

protoklai, *etc*), paprastai nėra įgyvendinamos labai paprastai, todėl laikinas jų taikymas tarsi turėtų suteikti šalims galimybę pasiruošti tinkamam įsipareigojimų vykdymui ir kitiems teisiniams padariniams, atsirandantiems įsigaliojus tokiai sutarčiai, tuo pačiu pažymint, kad ir procedūriškai tokios sutarties įgyvendinimas yra sudėtingesnis dėl nacionalinės teisės instrumentų, kaip antai Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas, numatantis 6 ir 7 straipsnyje, kurios sutartys turi būti ratifikuojamos, kuris valždios organas kuriam suteikia įgaliojimus.

Verta atkreipti dėmesį, kad minėta 1969 m. Vienos dėl sutarčių teisės išskiria dvi pagrindines tarptautinės sutarties sudarymo stadijas. Jos yra:

- 1) sutarties teksto patvirtinimas (9 straipsnis) ir jos teksto autentiškumo nustatymas (10 straipsnis);
- 2) valstybių sutikimas, kad tarptautinė sutartis taptų privaloma (11 straipsnis).

Tuo tapru, teisės doktrinoje išskiriama daugiau stadijų. Tarptautinės sutarties sudarymas, kaip mini Vilenas Vadapalas¹⁸, yra daugiaplanė operacija, apimanti šias stadijas: 1) sutarties teksto patvirtinimas ir jo autentiškumo nustatymas; 2) valstybės sprendimas įsipareigoti šia sutartimi; 3) tarptautinis pranešimas apie šį sprendimą; 4) sutarties įsigaliojimas remiantis jos nuostatais tų valstybių, kurios išreiškė savo sutikimą, atžvilgiu". Praktikoje pasitaiko atvejų, kai derybose dėl sutarties sudaromas tik vienas „instrumentas" - pasirašomas tekstas. Taip atsitinka tada, kai šalys pasirenka patį paprasčiausią sutarties sudarymo būdą - jos pasirašo parengtą sutarties tekstą. Pasirašymas čia reiškia tiek sutarties teksto patvirtinimą, tiek jos sudarymą ir, dažnai, įsipareigojimo taikyti tokią sutartį laikinai prisiėmimą arba patį įsigaliojimą, priklausomai nuo sutarties sąlygų.

Tuo pačiu, atkreiptinas dėmesys, kad prieš tai buvo minėta, jog ir laikiną tarptautinės sutarties taikymą galima vertinti kaip vieną iš sutarties sudarymo stadijų. Verta pažymėti, kad ir pačioje Vienos Konvencijoje yra nurodyta nuostata, kada laikinai taikoma sutartis gali nulemti sutarties nutraukimą ir negaliojimą ateityje, 25 str. 2 dalis byloja:

„Jei sutartyje nėra nurodyta kitaip ir jei derybose dalyvaujančios valstybės atskirai dėl to nėra kitaip susitarusios, laikinas sutarties ar jos dalies taikymas valstybei yra nutraukiamas,

¹⁸VADAPALAS, Vilenas, *Tarptautinė teisė*, 2006 m. Leidykla „Eugrimas"

jei ji kitoms valstybėms, kurioms sutartis yra laikinai taikoma, praneša apie savo ketinimą netapti tos sutarties šalimi.“

Pažymėtina, kad ir pačioje tarptautinėje sutartyje, kaip minėta prieš tai, gali būti nusistatyta laikino taikymo stabdymo arba išstojimo iš sutarties tvarka. Vienos konvencijos 25 straipsnis, tam tikra prasme yra orientacinė norma, leidžianti sutartyse nustatyti laikino taikymo sąlygą, tačiau kiekvieną kartą šalys pasilieka sau diskreciją dėl tam tikrų apribojimų ir instrumentų išstojant iš sutartinių santykių. Kaip puikus pavyzdys galėtų būti išskirta Energetikos chartijos sutartis ir Energetikos chartijos protokolas dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų¹⁹. Minėtoje sutartyje yra surašyta atskira procedūra su ribojimais, kurių reikia laikytis ir paisyti, norint išstoti iš beįsigaliojančiosios sutarties. Štai sutarties 45 straipsnis detalai pavaizduoja laikino taikymo subtilybes bei procedūrą:

1. Kiekviena pasirašiusioji pusė sutinka laikinai taikyti šią Sutartį tol, kol ji įsigalios tai pasirašiusiai pusei sutinkamai su 44 straipsniu, jeigu toks laikinas taikymas neprieštarauja jos konstitucijai, įstatymams ar normatyviniams aktams
2. Nepriklausomai nuo (1) paragrafo bet kuri pasirašiusioji šalis gali pasirašydama padaryti deponitoriumui pareiškimą, kad nesutinka su laikinu taikymu. Įsipareigojimas, numatytas (1) paragrafe, netaikomas pasirašiusiai šaliai, kuri pateikia tokį pareiškimą. Bet kuri pasirašiusioji pusė gali atsiimti pareiškimą apie tai raštu informuodama deponitoriumą.(b) Nei pasirašiusioji pusė, kuri pateikia pareiškimą sutinkamai su paparagrafiu (a), nei šios pasirašiusios pusės investitorius negali reikalauti lengvatų dėl laikinojo taikymo, numatyto (1) paragrafe. (c) Nepriklausomai nuo paparagrafo (a) bet kuri pasirašiusioji pusė, pateikianti pareiškimą, numatytą paparagrafyje (a), laikinai taiko VII dalį tol, kol tokiai pasirašiusiajai šaliai įsigalioja Sutartis, sutinkamai su 44 straipsniu, jeigu toks laikinas taikymas neprieštarauja jos įstatymams ir taisyklėms.
3. (3) (a) Bet kuri pasirašiusioji pusė gali nutraukti šios Sutarties laikinąjį taikymą apie tai raštu informuodama deponitoriumą apie savo ketinimą netapti susitariančiaja Sutarties šalimi. Laikinojo taikymo nutraukimas bet kuriai pasirašiusiajai šaliai įsigalioja po 60 dienų nuo to dienos, kai deponitoriumas gauna tokios pasirašiusios šalies raštišką pranešimą. (b) Tuo atveju, jeigu pasirašiusioji šalis nutraukia laikinąjį

¹⁹Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.60297>

taikymą pagal paparafo (a), tos pasirašiusios šalies įsipareigojimas pagal (1) paragrafą dėl III ir V dalių taikymo bet kokioms investicijoms, kurias jos teritorijoje atlieka kitų pasirašiusių šalių investitoriai tokio laikinojo taikymo metu, ir toliau galioja šioms investicijoms dvidešimčiai metų nuo nutraukimo įsigaliojimo, išskyrus atvejus, kai numatyta kitaip (c) paparafoje. (c) Paragrafas (3)(b) nėra taikomas signatarams, išvardytiems priede PA. Signataras gali būti išbrauktas iš sąrašo priede PA, ir tas išbraukimas įsigalioja pateikus depozitoriui pareikalavimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis 2016 m. Tarptautinių sutarčių laikino taikymo gairių projektu²⁰, parengtas Tarptautinės teisės komisijos, 7 gairėje taip pat numato, kad laikinas tarptautinės sutarties ar jos dalies taikymas sukelia tas pačias teises pasekmes kaip įsigaliojusi sutartis ją laikinai taikančioms valstybėms ar tarptautinėms organizacijoms, išskyrus jei šalys susitaria kitaip. Projekto 8 gairėje numatoma, kad įsipareigojimo pagal laikinai taikomą tarptautinę sutartį ar jos dalį pažeidimas sukelia tarptautinę atsakomybę pagal atitinkamas tarptautinės teisės normas.

4.3. Praktiniai ginčai dėl laikinai taikomos tarptautinės sutarties.

4.3.1. „Yukos“ byla.

4.3.1.1. Faktinės aplinkybės.

Žymiausia byla, susijusi su išstojimo iš šios sutarties, yra „Yukos“ byla, kurią pasirašiusi Rusijos Federacija per 15 metų laiko tarpą neratifikavo šios sutarties ir galiausiai pranešė išstojanti iš jos. Po ilgai trukusio bylinėjimosi, trys „Yukos“ akcininkai, pasikreipę į Nuolatinę arbitražinę teismą, kuris priteisė „Yukos“ akcininkams iš Rusijos 50,2 milijardų JAV dolerių žalos atlyginimo už Energetikos chartijos sutarties 13 straipsnio pažeidimą. Minėtas straipsnis numato neigiamą pareigą susitariančių valstybių atžvilgiu susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, prilygstančių nacionalizacijai arba konfiskavimui, nukreiptų į

²⁰Text of the draft guidelines provisionally adopted by the Drafting Committee at the sixty-seventh and sixty-eighth sessions. 68th session of the International Law Commission (2016). A/CN.4/L.877, prieiga per internetą <http://legal.un.org/docs/index.asp?symbol=A/CN.4/L.877>

susitariančiosios šalies investorių investicijas kitos susitariančiosios šalies teritorijoje. Tuo pačiu, yra išskirti atvejai, kada tokie veiksmai gali būti laikomi teisėtais:

1. Jei yra atliekamas visuomenės interesų labui;
2. Jei nėra diskriminacinio pobūdžio;
3. Jei yra vykdomas pagal tinkamą teisinį procesą;
4. Jei yra lydimas greito, adekvataus ir efektyvaus kompensavimo.

Nuolatinis arbitražinis teismas nustatė, kad Rusijos Federacija, kryptingais ir tikslingais veiksmais, įgyvendino „Yukos“ nusisavinimą. Verta aptarti šios bylos faktines aplinkybes. 2002 m., Yukos atžvilgiu buvo atliekami mokestiniai auditai, kurių metu buvo nustatyta, kad Yukos sistemiškai vykdė mokesčių slėpimo schemą ir sukčiavimą, kuriant netikras, priedangines įmones. 2004 m. prasidėjo teisminiai procesai, kurių metu, „Yukos“ buvo neleista disponuoti tam tikrą turtą iki pat proceso galo 2004 m. gegužės 05 d. Maskvos miesto Komercinis teismas teismo įsakymu priteisė 99,375,110,548 Rusijos rublių (tuometinis 2,847,497,802 Eurų ekvivalentas) sumą iš „Yukos“ valstybės naudai, kurią sudarė žala valstybei, mokesčiai bei baudos. Sprendimas įsigaliojo 2004 m. gegužės 28 d. Yukos padavė apeliacinį skundą, skundo nagrinėjimas prasidėjo 2004 m. birželio mėn. 18 d. Tačiau teismas atmetė „Yukos“ skundus, pagrįsdamas savo sprendimą tuo, kad skundo pateikimas turėjo procesinių pažeidimų, laiko trūkumas tinkamam proceso pasiruošimui bei kitomis priežastimis. „Yukos“ padavė kasacinį skundą, kurį grindė ir tuo, kad byla „Yukos“ atžvilgiu buvo pradėta praleidus ieškinio senaties terminą, kadangi, pagal Rusijos Federacijos Mokesčių kodekso²¹ 113 straipsnį, mokesčių mokėtojas yra įpareigotas sumokėti baudas už mokestinių prievolių pažeidimus tik už paskutinius 3 metus, kuris prasideda nuo atitinkamo mokestinio laikotarpio pabaigos. Rusijos Federacijos Aukščiausias teismas, pritaikęs Rusijos Federacijos Konstitucinio teismo doktriną, ir minėtą ieškinio senaties suėjimo argumentą kontrargumentavo tuo, kad nuo to momento, kai buvo pradėti tyrimai, senaties skaičiavimas buvo nustojęs, todėl senaties terminas suėjęs nebuvo. Juolabiau, Aukščiausio Teismo prezidiumas nurodė, kad „Yukos“ nuolat trukdė mokestinius patikrinimus, todėl ieškinio senaties terminas negalėjo sueiti. 2004 metais buvo pradėti procesiniai veiksmai – dukterinių „Yukos“ įmonių akcijos buvo konfiskuotos, rusiškos banko sąskaitos areštuotos. Iš viso iš „Yukos“ Rusijos valstybei buvo priteista: 132,539,253,849.78

²¹Prieiga per internetą http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_19671/

Rusijos rublių (3,710,836,129 Eurinis ekvivalentas), 192,537,006,448.58 Rusijos rublių (4,344,549,434 Eurinis ekvivalentas), 155,140,099,967.37 Rusijos rublių (4,318,143,482 Eurinis ekvivalentas). Tuo pačiu Yukos buvo įpareigota padengti antstolių išieškojimo išlaidas, kurios sudarė 7 procentus bendro įsiskolinimo. Šias sumas „Yukos“ buvo įpareigota sumokėti per itin trumpą terminą, be galimybės atidėti mokėjimus arba sudaryti mokėjimų grafikus. 2004 m. Rusijos Federacijos teisingumo ministerija paskelbė „Yukos“ pagrindinės motininės įmonės OAO „Yuganskneftegaz“ akcijų pardavimą per varžytines. 2004 m. gruodžio mėn. 19 d. 76.79% OAO „Yuganskneftegaz“ buvo parduotos, siekiant padengti priteistą įsiskolinimą. 2006 m. rugpjūčio mėn. 04 dieną, „Yukos“ buvo paskelbta nemokia, 2007 m. lapkričio mėn. 12 dieną buvo likviduota.

4.3.1.2. Ginčo nagrinėjimas Hagos rajono teisme.

Pažymėtina, kad Rusijos Federacija, gavusi Nuolatinio arbitražinio teismo sprendimą dėl nustatytų Energetikos chartijos sutarties pažeidimų, gindama savo poziciją, teigė, kad Nuolatinis arbitražinis teismas neturėjo pakankamos jurisdikcijos konkrečiai šiam ginčui nagrinėti. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad, kaip minėta aukščiau, Energetikos chartijos sutartis turi konkrečiai apibrėžtą laikino taikymo procedūrą, kas savo ruožtu anot Nuolatinio arbitražinio teismo, nulėmė jo jurisdikciją nagrinėti ir spręsti šį ginčą. Rusijos Federacija pasikreipė į Hagos rajono teismą²² su prašymu išnagrinėti ar Nuolatinis arbitražinis teismas turėjo jurisdikciją nagrinėti šį ginčą ir uždavė teismui šiuos klausimus:

1. Ar Energetikos chartijos sutartis galėjo būti laikinai taikoma vadovaujantis jos 45 straipsniu?
2. Ar Energetikos chartijos sutarties 26 straipsnis nėra nesuderinamas su Rusijos Federacijos konstitucija, įstatymais ir kitais teisės aktais?

²²Rusijos Federacija prieš YUKOS UNIVERSAL LIMITED, Hagos apygardos teismas, prieiga per internetą <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw7258.pdf>

Pažymėtina, kad Hagos apygardos teismas išnagrino bylą Rusijos Federacijos naudai – teismas nustatė, kad Nuolatinis arbitražinis teismas neturėjo kompetencijos šitam ginčui nagrinėti bei panaikino Nuolatinio arbitražinio teismo priteistas sumas „Yukos“ naudai. Įdomu tai, kad teismas išaiškino, jog, netgi atsižvelgiant į tai, kad paisant *compétence de la compétence* doktrinos, leidžiančios Nuolatiniam arbitražiniam teismui pačiam nustatyti savo kompetenciją atitinkamose bylose, pažymėtina, kad pati Energetikos chartijos sutartis numato, kad ginčų sprendimai yra deleguojami būtent teismui arba administraciniam tribunolui²³. Kadangi atsakymas į pirmą klausimą yra fundamentalus, teismas nusprendė į antrą Rusijos klausimą neatsakinėti.

Kaip nurodė Kinijos Renmin Universtiteto profesorius Fenghua Li savo „Yukos“²⁴ bylos tyrime, Nuolatiniam arbitražinis teismas vadovavosi kraštutiniu „viskas arba nieko“ (*all or nothing*) požiūriu, interpretuojant laikiną Energetikos chartijos sutarties taikymą, kadangi nusprendė, jog pasirašius sutartį, automatiškai pradeda galioti ir 45 straipsnis, reguliuojantis laikiną sutarties taikymą, ir kitos sutarties sąlygos pilna apimtimi. Atkreiptinas dėmesys, kad Energetikos chartijos sutartyje yra nustatyta, kad kiekviena pasirašiusioji pusė sutinka laikinai taikyti šią Sutartį tol, kol ji įsigalios tai pasirašiusiai pusei sutinkamai su 44 straipsniu, jeigu toks laikinas taikymas neprieštarauja jos konstitucijai, įstatymams ar normatyviniams aktams. Tokią sutarties sąlygą, tribunolo nuožiūra, galima būtų vadinti ribojamąja (*limitation clause*). Tribulas sprendė, jog minėta sutartis yra pradedama laikinai taikyti iki galutinio jos įsigaliojimo, nebent prieštarautų Rusijos Federacijos Konstitucijai, įstatymams arba reguliavimui. Nuolatiniam arbitražiniam teismui atsipirties tašku nagrinėjant ginčą buvo žodžių eiliškumas pačioje sutartyje. Didžiausią akcentą arbitražinis tribunolas skyrė žodžiui „toks“, kadangi šio sakinio kontekste, lingvistiškai analizuojant šį sakinį kaip ribojamąją sąlygą, galima būtų išskirti dvi galimas tokio formulavimo prasmes – tai yra:

1. Laikinas visos sutarties taikymas;
2. Laikinas tik tam tikros sutarties dalies/dalių taikymas.

²³Energetikos chartijos sutartis ir Energetikos chartijos protokolas dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų, 26 straipsnis, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.60297>

²⁴ “The Yukos cases and the provisional application of the Energy Charter Treaty“, Fenghua Li, prieiga per internetą: <https://www.elgaronline.com/view/journals/cij/6-1/cij.2017.01.05.xml?pdfVersion=true>

Pastebėtina, kad pačioje 1969 m. Vienos Konvencijoje yra įtvirtinta nuostata, kad sutartis turi būti aiškinama laikantis geros valios principų, atsižvelgiant į joje vartojamų sąvokų įprastinę reikšmę sutarties kontekste ir atsižvelgiant į sutarties objektą bei jos tikslą. Tribunolas nusprendė, kad šiame kontekste, sprendžiant dėl žodžio „toks“ reikšmės šiame kontekste, visgi reikėtų daryti išvadą, kad labiau priimtinesnis yra visos laikinas sutarties taikymas, o ne tik tam tikros konkrečios jos dalies. Tuo pačiu tribunolas pažymėjo, kad alternatyviai, laikinas taikymas galėtų būti grindžiamas tuo, ar toks taikymas neprieštarautų nacionalinei teisei, tačiau tribunolas nurodė, jog, jeigu būtų pasirinktas toks interpretavimo būdas, būtų pažeistas fundamentalusis sutarties laikymosi principas *pacta sunt servanda* ir tuo pačiu būtų pažeistas Vienos konvencijos 26 straipsnis, neleidžiantis šalims pasitelkti nacionalinę teisę, bandant pateisinti savo įsipareigojimų nesilaikymo, prisiimtų pagal tarptautinę sutartį.

Sprendžiant dėl laikino tarptautinės sutarties taikymo atitikties Rusijos Federacijos konstitucijai, įstatymams ir kitiems teisės aktams, atkreiptinas dėmesys, kad arbitražinis tribunolas nustatė, kad Rusijos teisinis reguliavimas yra pakankamai palankus, kadangi Rusijos įstatyme dėl tarptautinių sutarčių 23 straipsnyje yra nurodyta, kad laikinai taikyti tarptautines sutartis galima, o papildomų ribojančiųjų sąlygų ar teisinių instrumentų, tokių, kaip prevencinis atitikties Konstitucijai ar kitiems teisės aktams patikrinimas, nėra nurodyta.²⁵ Tuo tarpu, teismas nustatė, kad sutarties laikinas taikymas ir tolimesnis dalyvavimas joje buvo nutrauktas vadovaujantis ne Energetikos chartijos sutarties 45 str. 1 dalimi, o 3 dalimi, todėl pirmoje dalyje keliamą sąlygą dėl atitikties nacionalinei teisei neturi tolimesnės prasmės nagrinėjimui.

Skirtingai, nei arbitražinis tribunolas, Hagos teismas nutarė, jog atitikties nacionalinei teisei klausimas yra svarbus ir būtinas tolimesnei eigai. Hagos teismui Rusijos pozicija pasirodė priimtina, keliant klausimą dėl 45 ECT straipsnio, todėl buvo nuspręsta, kad šio straipsnio lingvistinė sandara pati iš savęs sukėlė pareigą ištirti kiekvienos nuostatos atitikti Rusijos nacionalinei teisei (konstitucijai, įstatymams, kitiems teisės aktams). Hagos teismas, taip pat kaip ir arbitražinis tribunolas, atsižvelgė į Vienos konvencijoje numatyta taisyklę

²⁵ Rusijos Federacijos įstatymas dėl tarptautinių sutarčių, prieiga per internetą http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/1413634

aiškinti sutartį pagal joje vartojamų sąvokų įprastinę reikšmę sutarties kontekste. Tiriant 45 straipsnį, skirtingai nei pasielgė tribunolas, teismas akcentavo ne žodį „toks“, o „jeigu“.

Hagos teismas atkreipia dėmesį, jog norint tinkamai interperuoti sutarties 45 straipsnį, svarbiausia yra laikytis įprastinių žodžių reiškinių. Teismas pažymėjo žodžių *to the extent*, esančių angliškoje sutarties versijoje, reikšmę šiame kontekste. Tinkamiausias lietuviškas šių žodžių vertimas būtų „tiek, kiek“ (t.y. tiek, kiek toks laikinas taikymas neprieštaruoja jos konstitucijai, įstatymams ar normatyviniams aktams). Teismas atkreipė dėmesį į *Oxford Thesaurus of English* apibrėžimą, bylojantį, jog *to the extent* reiškia laipsnį, skalę, lygį, apimtį, tuo tarpu Rusijos panaudotas *Oxford English dictionary* (1989 metų leidimo) aiškina šį žodžių darinį kaip laipsnį, iki kurio kas nors yra išplėsta.

Teismas taip pat pažymėjo, kad bendrąja prasme, *to the extent* turėtų reikšti būtent taikymo laipsnį ir atkreipė dėmesį į kitomis kalbomis surašytų sutarties versijų esančias reikšmes ir pažymėjo, kad išėmus žodžius iš konteksto, įprastinis aiškinimas įgija kitokią reikšmę. Todėl, manytina, kad tribunolas interpretavo ribojančiąją sąlygą labai siaurai, tai yra tik per atitikties nacionalinei teisei aspektą – tiesioginį draudimą laikinai taikyti sutartį. Tribunolas, akcentavęs žodį „toks“ (*such*), aiškina, kad vienintelis apribojimas laikinam sutarties taikymui yra neatitikimas nacionalinei vidaus teisei. Teismas pabrėžia, kad toks aiškinimas nėra aiškus. Nuoroda į sutartį yra nepakankamai aiški, kadangi kyla neaiškumas, ar laikinas taikymas galioja visai sutarčiai, ar tik tam tikros jos dalims, todėl specialus akcentavimas negali būti teikiamas žodžiams „šią Sutartį“.

Teismas aiškina, kad interpretuojant 45 straipsnį, svarbiausia yra išaiškinti jo turinį ne pagal įprastinę reikšmę, o pagal vyraujančią kontekstą, kuris numato, kad laikinas taikymas nesuderinamas, jeigu prieštarautų Konstitucijai, įstatymams, ir atskirai paminėtam reguliavimui. Šiuo klausimu turime dvi pozicijas – atsakovų ir Rusijos.

Atsakovai teigia, kad žodis reguliavimas yra indikatorius, rodantis, kad, sudarant tokią sutartį, prieštaravimas bet kokiam nacionaliniam reguliavimui būtų laikoma priežastimi netaikyti sutarties laikinai 45 straipsnio kontekste. Teismas tokio aiškinimo nepripažino dėl tikslumo nepakankamumo.

Tuo tarpu, anot Teismo, Rusijos Federacija teisingai pažymėjo, kad draudimas laikinai taikyti sutartis kaip toks paprastai atsiranda dėl konstitucinių reikalavimų ir gali būti įtvirtintas atskirame oficialiame akte, tačiau neįsivaizduojama, neįtikėtina, kad, draudimas laikinai taikyti tarptautinę sutartį galėtų būti išreikštas deleguotoje teisėkūroje, atsižvelgiant į draudimo, kaip tokio, prigimtį. Antra vertus, tokios sutarties atitikties nacionalinei teisei patikrinimas galėtų būti įtvirtintas teisėkūroje.

Pagal Vienos Konvencijos aiškinimo taisyklės, be sutarties konteksto, dar atsižvelgiama į visus vėlesnius susitarimus, tos sutarties šalių sudarytus dėl jos aiškinimo ar jos nuostatų taikymo. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys į 32 straipsnį, kuriame nurodoma, kad jeigu norima patvirtinti pagal 31 straipsnį nustatytą reikšmę arba jei reikšmė, aiškinama pagal 31 straipsnį, lieka neaiški ar dviprasmiška arba toks aiškinimas duoda akivaizdžiai beprasmišką ar nepagrįstą rezultatą, gali būti naudojamos papildomos sutarties aiškinimo priemonės, įskaitant ir atliktą darbą rengiant sutartį ir sutarties sudarymo aplinkybes, įskaitant ir tokius priemones, kaip abipuses derybas bei derinimasis. Tokios taisyklės gali būti taikomos tais atvejais, kai reikia patvirtinti reikšmę kylančią iš taikymo arba nustatyti tikrąją reikšmę tuo atveju, jeigu, taikant 31 straipsnį, reikšmė lieka nevienareikšmiška (dviprasmiška) arba nulemia absurdišką arba nepagrįstą rezultatą.

Hagos teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad ribojančiosios nuostatos kontekste, taip pat turi figūruoti ir Energetikos chartijos sutarties 45 straipsnio 2 dalis, kurioje yra nurodyta, kad nepriklausomai nuo 1 dalies, bet kuri pasirašiusioji šalis gali pasirašydama padaryti deponitoriumui pareiškimą, informuodama, kad nesutinka su laikinu taikymu. Įsipareigojimas, numatytas 1 dalyje, yra netaikomas pasirašiusiai šaliai, kuri pateikia tokį pareiškimą. Bet kuri pasirašiusioji pusė gali atsiimti pareiškimą apie tai raštu informuodama deponitoriumą.

Atsižvelgiant į ribojančiosios sąlygos, esančios ECS 45 straipsnyje, kontekstą, kyla klausimas, ar arbitražo nuostata, esanti ECS 26 straipsnyje, kuria remiantis Tribunolas pripažino save kompetetingu ginčui spęsti, yra suderinama su Rusijos nacionaline teise. 26 straipsnis liečia ginčus tarp vienos susitariančiosios šalies ir kitos susitariančiosios šalies investoriaus dėl pastarojo investicijos pirmosios šalies teritorijoje, liečiantys tariamą pirmosios susitariančiosios šalies įsipareigojimų pažeidimą pagal III dalį. Tuo pačiu teismas

pažymi, kad minėtas straipsnis sudaro sąlygą pasinaudoti arbitražu tik esant Sutarties III dalies tariamam pažeidimui, pavyzdžiui, kylančiam iš 10 straipsnyje numatytų pareigų pažeidimo (investicijos taip pat turi jausti nuolatinę globą ir apsaugą, ir nė viena šalis neturi nepagrįstomis ar diskriminacinėmis priemonėmis kenkti jų valdymui, eksploatavimui, naudojimui, turėjimui ar perleidimui) arba 13 straipsnyje nurodytų pareigų pažeidimų (susitariančiosios šalies investorių investicijos kitos susitariančiosios šalies teritorijoje negali būti nacionalizuotos, konfiskuotos arba paveiktos kokiu nors būdu, ekvivalentišku nacionalizacijai ar konfiskavimui). Atkreiptinas dėmesys, kad pažeidimai, kylantys iš minėtų straipsnių, per 21 straipsnyje esančias nuorodas, gali būti susiję ir su mokesčiais ar mokestinėmis prievolėmis tarp susitariančių šalių. Šiuo atveju, atsakovai grindžia savo reikalavimus tuo, kad Rusija pažeidė šias pareigas. Pažeidimai pasireiškė teisės į teisingą teismą pažeidimu, daugkartinėmis bei nuolatinėmis kratomis namuose, nepranešimu apie administracinių veiksmų atlikimą per protingą terminą, teismo šališkumu nagrinėjant bylą, varžytines, parduodant OAO „Yuganskneftegaz“ akcijas bei “Yukos” bankroto bylos iškelimu. Atsakovai teigia, kad tokie veiksmai nulėmė investicijų iššvaistymą ir tai prilygino nacionalizacijai. Tribunolas pripažino 13 straipsnio pažeidimą, tačiau nepritarė atsakovų pozicijai dėl 10 straipsnio pažeidimų.

Teismas primena, kad anot atsakovų, nesuderinamumas su nacionaline teise turėtų būti išreikštas tiesioginiu reguliavimu, draudžiančiu tokį laikiną tarptautinės sutarties taikymą, kitaip tariant, nesuderinamumo su nacionaline teise negali būti, jeigu toks laikinas taikymas nėra tiesiogiai uždraustas, todėl 26 straipsnyje esanti arbitražine nuostata buvo pritaikyta tinkamai. Teismas kritikuoja tokį požiūrį ir laiko šią poziciją pernelyg ribojančia²⁶, kadangi nesuderinamumas su nacionaline teise gali būti išreikštas ne tik tiesioginiu draudimu, bet ir tais atvejais, kai

1. nėra iš teisės aktų kylančio pagrindo tokiam ginčų sprendimo būdui;
2. kai toks ginčų sprendimo būdas neharmonizuojasi su teisine sistema;
3. kai toks ginčų sprendimas nesuderinamas su pamatiniais teisės principais, kylančiais iš teisės aktų.

²⁶*Ibidem* 5.33.

Teismas pažymi, kad suderinamumo klausimas turi būti sprendžiamas pagal Rusijos nacionalinę teisę. Teismas, tirdamas suderinamumo klausimą su nacionaline teise, pasitelkė Rusijos nacionalinės teisės aktus ir atliko nuodugnią analizę. Kaip pavyzdys, Teismo sprendime 5.36 punkte buvo pažymėta, kad, visų pirma, Rusijos įstatymai nenumato galimybės apskritai spręsti ginčus, kylančius iš viešosios teisės, arbitraže ir pasitelkė kelis, pasirašymo metu galiojusius teisinius reguliavimus, tokius, kaip Rusijos Federacijos Tarptautinio arbitražo įstatymo 1 straipsnio 3 punktas²⁷, nurodantis, kad šis įstatymas reguliuoja ginčus, kylančius iš sutartinių ir kitokių civilinių santykių, susijusių su tarptautine prekyba arba tarptautiniais ekonominiais ryšiais, jeigu bent viena iš santykio šalių yra užsienio subjektas. Tuo pačiu teismas grindžia savo pozicija ir Rusijos mokslinė teisės doktrina ir remiasi Prof. V.A. Musino and Prof. O.Yu. Skvortsovo monografija *“International Commercial Arbitration”*, kurioje autoriai aiškina, kad jeigu santykis yra kildinamas iš viešosios teisės, tokio pobūdžio ginčas negali būti sprendžiamas tarptautiniame komerciniame arbitraže. Teismas pažymi, kad netgi tais atvejais, kai santykis turi civilinės teisės požymių arba yra tam tikra apimtimi reguliuojamas civilinės teisės, arbitražinis procesas visvien yra negalimas. Darytina išvada, kad Energetikos Chartijos Sutarties 26 straipsnis yra nesuderinamas su Rusijos nacionaline teise, todėl arbitražas neturėjo jurisdikcijos nagrinėti šį ginčą.

4.3.1.3. Parašo vaidmuo „Yukos“ byloje.

Kaip nurodė Hagos teismas, net ir atsakius į tribunolo jurisdikcijos klausimą, parašo vaidmens turinys lieka neatskleistas ir yra būtina išsiaiškinti, ar:

1. ECS 26 straipsnis gali būti laikinai taikomas, remiantis parašu?
2. Ar laikinas taikymas turi būti suderinamas su Rusijos nacionaline teise?²⁸

²⁷Teismo sprendime buvo nurodytas 2 punktas, tačiau 2015 m. buvo priimtas įstatymo pakeitimas ir nuo šiol minėtą taisyklę nustato 3 punktas, prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_2303/fd221f68b998121ca92acf72ce8633ab98cb45fc/

²⁸*Ibidem*, 5.66

Tribunolas buvo nurodęs savo sprendime, kad pasirašius sutartį, pasirašiusios šalys prisiima įsipareigojimą laikinai taikyti sutartį ir išryškino parašo, kaip tokio, esminį vaidmenį. Pagal tribunolo padarytą išvadą, laikino taikymo bei arbitražo sąlygos taip pat turi būti taikomos taip pat, ir kiekviena pasirašiusi šalis, kurioje sutartis dar neįsigaliojo, turi turėti konkrečias priežastis dėl netaikymo. Tribunolas taip pat pažymėjo ir Rusijos Federacijos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio svarbą šiame kontekste, kuris numato, jog įgaliotas asmuo, pasirašantis tarptautinę sutartį valstybės vardu, sprendžia dėl sutarties pasirašymo.

Teismas, tirdamas sutarties suderinamumo su Rusijos nacionaline teise klausimą, atkreipė dėmesį į aukščiau minėtą RF tarptautinių sutarčių įstatymą, ir nustatė, kad 6 straipsnis yra paremtas Vienos Konvencijos 11 straipsniu, kuris nurodo, kad valstybė savo sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia gali išreikšti ją pasirašydama, pasikeisdama sutartį sudarančiais dokumentais, ją ratifikuodama, priimdama, patvirtindama, prisijungdama prie jos arba kitu sutartu būdu, tuo tarpu 12 straipsnis nurodo įgalioto asmens parašo vaidmenį, ir nurodo, kad yra laikoma, kad valstybė išreiškia sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia, kai ją pasirašo jos atstovas, jei:

1. sutartyje numatyta, kad parašas turi tokią galią;
2. yra kitu būdu užfiksuota, kad derybose dalyvaujančios valstybės susitarė, jog parašas turės tokią galią; arba
3. jei valstybės ketinimas suteikti parašui tokią galią yra nurodytas jos atstovui išduotuose įgaliojamuosiuose raštuose arba buvo išreikštas derybų metu.

Darytina išvada, kad, konkrečiai šioje byloje, sutarties įsigaliojimo atspirties taškas yra ratifikacija, o ne įgalioto atstovo parašas, tuo tarpu parašas galėtų būti laikomas turinčiu tokią galią tik tokiu atveju, jei pačioje Energetikos Chartijos Sutartyje tokia nuostata būtų tiesiogiai įtvirtinta²⁹. Ar sutartis turi būti taikoma laikinai, turi būti nustatyta ne RF Tarptautinių sutarčių įstatyme ar Vienos Konvencijoje, bet pačioje Energetikos Chartijos Sutartyje, kadangi kitų teisės aktų interpretacija savo ruožtu nenulemia nepriklausomo teisinio pagrindo sutarties taikymui.

²⁹*Ibidem*, 5.69.

4.3.1.4. Hagos teismo galutinė išvada.

Hagos teismas nusprendė, kad Tribunolas nesugebėjo atsakyti į iškeltus klausimus. Klausimas, ar arbitražo sąlyga gali būti taikoma be ratifikavimo, yra labai svarbus šiame kontekste. Rusijos Federacija iškėlė klausimą, ar galių atskyrimas reiškia, kad Rusijos Federacijos Parlamentas turi ratifikuoti sutartį, kuri savo turiniu papildo ir/ar pakeičia nacionalinę teisę, ir ginčijo tokį požiūrį. Hagos teismas darydamas galutinę išvadą, pažymi, kad Energetikos Chartijos Sutarties 26 straipsnis negalėjo būti taikomas, vien remiantis Rusijos parašu, Rusija niekad nebuvo besąlygiškai sutikusi taikyti arbitražo sąlygą, kas lemia, kad atsakovų pranešimas apie arbitražą nėra prilygintinas sutarčiai/susitarimui dėl arbitražo.

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad Energetikos Chartijos Sutarties 39 straipsnis nurodo, kad ratifikacija, susitarimas ir pripažinimas yra vienintelis kelias į sutarties įsigaliojimą. Tai nulemia, kad vien parašo nepakanka sutartis įsigaliojimui. Tribunolas, aiškindamas savo sprendimą nuostata, kad parašas nulėmė vienareiškišką, nedviprasmišką įsipareigojimą taikyti visą sutartį laikinai iki jai įsigaliojus (*all or nothing* požiūris), nesugebėjo tinkamai įvertinti parašo jėgos apimties, kuri buvo iš esmės apribota ribojančiosios sąlygos, esančios Energetikos Chartijos Sutarties 45 straipsnyje. Teismas pažymi, kad pasirašius šią sutartį, Rusija įsipareigojo laikytis arbitražo sąlygos tik tiek, kiek tai yra suderinama su Rusijos Federacijos nacionaline teise, tuo tarpu Tribunolas laikėsi nuomonės, kad pasirašius ir prisiėmus įsipareigojimus, visos sutarties sąlygos galioja pilna apimtimi, neatsižvelgiant į suderinamumo su nacionaline teise klausimą.

Kaip pažymėjo prieš tai paminėtas Fenghua Li, Tribunolo ir Teismo kontrastuojančios pozicijos savo ruožtu indikuoja pažeistą pusiausvyrą tarp Energetikos Chartijos Sutarties, investicijų apsaugos bei šalies suvereniteto. Nors 45 straipsnis atskleidžia kompromisinę priešpriešą - reikalavimą suderinti teisėtus investuotojų interesus su nacionaliniu interesu, teisės aiškinimo dviprasmiškumas, liečiantis laikiną tarptautinės sutarties taikymą, sugeneruoja teisinės prasmės kontroversiškumą, tiriant laikinai taikomos sutarties taikymo apimtį. Pažymėtina, kad „Yukos“ byla nėra pirmas atvejis, kai teisminė

institucija atmeta arbitražinį sprendimą, tačiau, turint omenyje politinę ir ekonominę bylų svarbą, negalima atmesti tos minties, kad „Yukos“ pavyzdys nenulems ir tolimesnių bylų apsunimo sprendžiant iš panašių santykių kylančių ginčų. Juolab, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad galutinis sprendimas „Yukos“ byloje suformuos ir išryškins laikino tarptautinių sutarčių taikymo statusą bei formą ir toliau turės teisinio precedento statusą, vertinant pasirašančiosios šalies atsakomybę ginant investicijas, atliktas laikinai taikant tarptautinę sutartį.

Tokia vizija yra pakankamai pagrįsta, kadangi, vertinant šią situaciją iš šalies, akivaizdu, kad per 15 metų nereikšusi jokių pretenzijų ir nekėlusi atitikties nacionalinei teisei klausimo Rusijos Federacija elgėsi ne pačiu sąžiningiausiu būdu. Nors Teismas ir pripažino „Yukos“ kaltę ir atšaukė Tribunolo priteistas sumas, negalima nepastebėti, kad Rusijos elgesys savo turiniu neatitiko *pacta sunt servanda* principo ir ilgas laikas iki ratifikavimo parodė, tam tikra prasme, pritarimą Energetikos Chartijos Sutarties nuostatomis. Pasirašydama šią sutartį Rusijos Federacija turėjo galimybę tinkamai susipažinti su sutarties nuostatomis, sąlygomis ir turėjo daug laiko atlikti retrospektyvią analizę dėl atitikties nacionalinei teisei, tačiau šį argumentą panaudojo tik tada, kuomet ginčo eiga pakrypo ne jos naudai. Kyla klausimas kaip būtų elgusi Rusijos Federacija, jeigu Hagos teismas būtų pripažinęs tribunolo sprendimų teisėtumą bei tinkamumą ir kokių veiksmų ji imtųsi. Šis sprendimas, jau dabar turintis precedento statusą, savo ruožtu apsunks ateityje sudarytų tarptautinių sutarčių laikiną taikymą, nulems sunkumų sudarant sutarties tekstą, sunkumų verčiant šį tekstą į kitas kalbas, interpretavimo sudėtingumą, šalių bendadarbiavimo kompleksiskumą, šalių skirtingą suvokimą, poreikį sudarinėti detalesnes, labiau sudėtingas sutarčių sąlygas, siekinat konkretikos ir kitus sunkumus. Taip pat, neatmestinas ir tas variantas, kad šis sprendimas savo ruožtu išbalansuos tarptautinės teisės šaltinių taikymo doktriną, kadangi žemiau aptartoje *Kardassopoulos* prieš Gruziją byloje, kurią nagrinėjo Tarptautinis investicinių ginčų sprendimo centras, matysime kiek kitokį suprantimą dėl laikino taikymo, prieštaraujanti Hagos rajono teismo sprendimui.

4.3.2. Kardassopoulos prieš Gruziją byla.

Taip pat, viena žymiausia byla dėl ginčo, kylusio dėl užsienio investicijų apsaugos yra *Kardassopoulos* prieš Gruziją³⁰. Šioje byloje, ginčas kilo dėl tarp šalių sudarytos Investicijų skatinimo ir abipusės investicijų apsaugos sutarties tarp Graikijos ir Gruzijos³¹ bei Energetikos Chartijos sutarties. Pasak ieškovo Kardassopoulos, Gruzijos Respublika pažeidė jo teises, kylančias pagal aukščiau minėtą sutartį ir ECS, ieškovo investavimo į dujas bei naftą atžvilgiu, neteisėtais būdais pažeisdama investicijų apsaugos ir kompensavimo taisykles, numatytas ECS.

4.3.2.1. Faktinės bylos aplinkybės.

Faktinės aplinkybės rodo, kad Gruzijos Respublika, atkūrusi savo nepriklausomybę 1991 m. balandžio mėnesį, intensyviai bandė pritraukti užsienio investicijas, tobulindama savo vidinę energetikos infrastruktūrą bei ieškodama naujos eksporto rinkos. Gruzija tuo pačiu siekė investicijų naujo naftos bei dujų tiekimo keliui sukurti, kuris prasidėtų iš Azerbaidžano ir tęstųsi iki Gruzijos teritorijoje esančios Juodosios Jūros. Ieškovui Kardassopoulos buvo pasiūlyta galimybė investuoti į Gruziją per izraelietį naftos prekiautoją Ron Fuchs, po ko prasidėjo intensyvios derybos, kurios savo ruožtu nulėmė, kad Gruzijos Pramonės Ministerija pasirašė 1994 m. rugsėjo 04 d. įgaliojimą JAV esančiai ir Ron Fuchs priklausančiai įmonei Tramex (International) Ltd (toliau – Tramex JAV), kuris suteikiė šiai įmonei išskirtinę teisę atlikti preliminarų tyrimą bei organizuoti konsorciumo struktūrą dėl naftos produktų gamybos, naftos linijos tiesimo ir naftos perdirbimo komplekso ir vesti visas preliminarias derybas su JAV ir kitų šalių verslo bendruomenėmis.

³⁰*Kardassopoulos* prieš Gruziją byla (ICSID Case No. ARB/05/18), prieiga per internetą: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0444.pdf>

³¹Investicijų skatinimo ir abipusės investicijų apsaugos sutartis tarp Graikijos ir Gruzijos <https://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/1318>

1991 m. lapkričio mėn. 08 d. Gruzijos Vyriausybė priėmė rezoliuciją, kuri autorizavo bendrąją jungtinę SakNavtobi ir Tramex JAV įmonę siekiant galimybės eksploatuoti Gruzijos naftos laukus, esančius Ninotsminda, Manavi ir Rustavi regionuose.

1991 m. gruodžio mėn., buvo pasirašytas Ketinimų raštas, kurio preambulėje buvo išdėstyta, kad racionali vietinės naftos gavyba bei panaudojimas turi ypatingą svarbą siekiant sukurti nepriklausomą rinkos ekonomiką. Šiame rašte taip pat yra išdėstyti jungtinės įmonės tikslai – o būtent:

1. Mažos naftos perdirbimo gamyklos statyba, kuri perdirbtų 50-200 tonas per metus
2. Bako-Gachani, 'Grozno-Gachiani', Gachiani-Batumi' dujotiekio statyba
3. *Etc.*

Minėti tikslai eigoje tapo pagrindu suteikti teises įmonei GTI LTD, vadovaujantis Bendrosios įmonės sutartimi bei koncesijos aktu.

1992 metais, Panamoje esančios įmonės "Are Family Trust S.A." akcininkai pakeitė įmonės pavadinimą į Tramex International Inc. (toliau - Tramex Panama), siekiant sukurti jungtinę įmonę Gruzijoje. Ron Fuchs ir ieškovas turėjo lygias akcijų dalis ir abudu veikė kaip įmonių vadovai. Kartu su JSC SakNavtobi buvo įsteigta aukščiau minėta GTI LTD, kuri lygiomis dalimis priklauso Tramex ir JSC SakNavtobi. Gruzijoje GTI LTD buvo įregistruota Gruzijos Finansų ministro, vadovaujantis Gruzijos Vyriausybės priimtu sprendimu. Įmonė įregistruota 1992 m. kovo mėn. 09 dieną. Įmonės įstatai indikavo steigimo tikslą – laisvos ir nepriklausomos Gruzijos rinkos skatinimas ir stiprinimas, vakarietišku metodų pritaikymas dujų industrijoje ir taip toliau. 1992 m. gruodžio mėn 15 d. Gruzijos Vyriausybė patvirtino „ankstyvosios naftos“ projektą, kurio pagrindiniai trys uždaviniai buvo:

1. Gachiani-Samgori-Batumi dujotiekio rekonstrukcija žaliosios naftos tiekimui į Juodosios jūros pakrantę
2. Gachiani geležinkelio priplaukos rekonstrukcija
3. Naftos terminalo Supsa upės rajone statyba

JSC SakNavtobi buvo įsteigta kaip vienas iš keturių Kuro ir energetikos ministerijos departamentų, priėmus dekretą Nr. 1105, kuriuo, tuo pačiu, Gruzijos dujotiekius valdančioji

įmonė Transneft buvo prijungta prie JSC SakNavtobi. Šio restruktūrizavimo eigoje, jungtinės įmonės sutarties šalys nutarė, kad GTI LTD turėtų gauti formalų koncesijos aktą iš Transneft, kad iš jungtinės įmonės sutarties kylančios teisės būtų patvirtintos. 1993 m. balandžio mėn. 28 d. Transneft išleido koncesijos aktą, kurio suteikė ilgalaikę koncesiją GTI LTD, kurio buvo perduotas vienasmenis dujotiekių kontroliavimas ir valdymas, visos su dujotiekiais susijusios teisės, teisė naudoti ir valdyti Transneft turtą, išskyrus šiuo metu esamą turtą, kuris galėtų būti naudojamas GTI LTD.

Baigiantis 30 metų laikotarpiui, 2023 m. GTI LTD turėtų grąžinti visų dujotiekių valdymą bei naudojimą Transneft, tačiau, bet kokios investicijos, pagerinimai, išplėtimai ar pridėjimai liks GTI LTD kaip jos nuosavybė. Koncesijos akto 21 sekcija nurodo, kad dujotiekiai ir kitas turtas, nuosavybe priklausantis arba nuomuojamasis, naudojamas GTI LTD, nėra konfiskacijos ar nacionalizavimo ir/ar kitokio pobūdžio perleidimo tretiesiems asmenims dalykas. Koncesijos teisės yra saugomos Gruzijos nacionalinės teisės bei taikytinos tarptautinės teisės – sutarčių, konvencijų ir viešosios tarptautinės teisės.

Naudodamasi suteiktomis teisėmis, Tramex, veikdama tiesiogiai arba netiesiogiai per GTI LTD, atliko šiuos su dujotiekiu susijusius veiksmus:

1. Pasitelkė Ludan Engineering Limited, vieną pirmaujančių Izraelio inžinierijos kompanijų ir jos dukterinę įmonę Belgijoje Pecom Technologies (Europe) NV suplanuoti, suprojektuoti ir valdyti atnaujinimo bei statybos darbus susijusius su Gachiani-Samgori-Batumi dujotiekiu, pastatyti 200 000 tonų talpos fermą Supsa upės srityje žalios naftos laikymui, pastatyti užjūrio jūrinį terminalą prie Supsos ir pastatyti Gachiani geležinkelio terminaluose atitinkamą infrastruktūrą.
2. Supirko žemės statyboms
3. Pradėjo žemėtvarkos darbus
4. finansavo įrengos supirkimą.

Tuo tarpu Tramex sudarė sutartį su Brown & Root Ltd. (toliau - "Brown and Root"), Jungtinėje Karalystėje esančia įmone, kurios pagrindu pastaroji įsigijo 50 procentų Tramex valdomos GTI LTD akcijų už 10 000 000 JAV dolerių, kuo ypatingai padidino jos vertę.

1995 metais didelis kiekis stambių naftos kompanijų parodė susidomėjimą Gruzijos rinka, tuo tarpu ir kosorcijumu - Azerbaidžano tarptautiniu operacijų centru, kuris savo ruožtu ketino užtikrinti ir apsaugoti vakarinį azerbaidžanietiškos naftos kelią, einantį per Gruziją į Juodąją jūrą. 1995 m. lapkričio mėn. 11 d. Gruzijos prezidentas savo dekretu įsteigė valstybinei nuosavybės teise priklausančią įmonę – Gruzijos tarptautinę naftos korporaciją, kurios tikslas buvo dujotiekio reabilitacija. 1996 m. buvo įsteigta oficiali valstybinė komisija, kuri vertintų visus susitarimus, susijusius su Gruzijos naftos sektoriumi. 1996 m. vasario mėn. 20 d. buvo priimtas dekretas, kuriuo buvo siekta sudaryti svarbiausias ir palankiausias sąlygas naftos bei dujų transportavimui per Gruzijos teritoriją. Tuo pačiu dekretas numatė, kad Gruzijos korporacija atstovautų Gruzijai sudarant sutartį su Azerbaidžano tarptautiniu operacijų centru, siekiant statyti Samgori-Batumi dujotiekį.

Pažymėtina, kad Tribunolas pripažįsta, jog priėmus šį dekretą, buvo atšauktos visos prieš tai Gruzijos Vyriausybės suteiktos teisės kuriai nors iš šalių, prieštaraujančios naujam dekretui.

1996 m. kovą, Gruzija pasirašė 30 metų trunkantį sutartį su Azerbaidžano tarptautiniu operacijų centru dėl naftos transportavimo per Gruziją, tuo tarpu Gruzija prisiėmė įsipareigojimus dujotiekio statybai. Per šį periodą, vadovaujantis Gruzijos Vyriausybės atstovų teigimais, ieškovas teigia tikėjęs, jog jo ir Ron Fuchs turėti įnašai ir toliau bus pripažinti ir patvirtinti susitarimų, sudarytų Gruzijos korporacijos, ir Gruzijos naftos pramonės kontekste.

1997 m. balandžio mėn. 23 dieną, Gruzija priėmė įsakymą, kurio pagrindu buvo įsteigtas komitetas, turėsiąs apžvelgti Tramex išlaidas Gruzijoje, ir nustatyti šių išlaidų galimą kompensavimą. Tų pačių metų rugpjūti, Energetikos ministras ir Komiteto atstovas pranešė Ron Fuchs, kad ne tik visos Tramex patirtos išlaidos, bet ir nuostoliai bus įtraukti į komiteto darbus. Tačiau procesas tęsėsi ilgus metus be kokių nors realiai išmokėtų kompensacijų Tramex naudai. 2003 m. Gruzijos prezidentas sutiko atlikti nepriklausomą auditą ir buvo nuspręsta pasamdyti Deloitte Management Consultancy Israel Ltd, kurių auditas šryškino patirtas Tramex išlaidas, o būtent 106,3 milijono JAV dolerių. Tramex pranešė, premjerui ministrui, jog teiks ieškinį žadėtoms kompensacijos priteisti. 2004 m. prezidentui Shevardnadze baigėsi kadencija, prezidentu tapo Saakashvili. Tais pačiais metais buvo

sukurtas naujasis komitetas, skirtas Tramex ieškinių Gruzijos Vyriausybei analizavimui. Buvo nuspręsta, kad ieškiniai neturėjo jokio realaus teisinio pagrindo. Minėta komisija pranešė ieškovams, jog vyriausybė negali būti laikoma atsakinga, kadangi pastaroji neatstovavo nei vienai su Tramex sudaryta sutarties šaliai, kad SakNavtobi ir TransNavtobi, nors ir būdamos valstybinėmis įmonėmis, turėjo savo nepriklausomą nuo valstybės veiksmumą, galimybę sudarinėti sutartis ir kitus komercinius susitarimus savo nuožiūra. Ginčai, kylantys iš susitarimų, sprendžiami pagal Gruzijos teisę, tuo tarpu, vadovaujantis Gruzijos nacionaline teise, SakNavtobi ir TransNavtobi turėjo teisinę identitetą, atskirtą nuo valstybės. Pagal komiteto išvadą, Vyriausybė nėra nei vieno iš susitarimų šalis. Netgi įskaitant tą faktą, kad Ministras pasirašė koncesijos susitarimą, pati valstybė negali būti vertinama kaip sutarties šalis. 2005 metais, ieškovai kreipėsi su arbitražiniu prašymu į Tarptautinį Investicijų Ginčų Sprendimo Centrą.

4.3.2.2. Bylos nagrinėjimas ICSID.

4.3.2.2.1. ECS laikino taikymo problema Gruzijoje.

Gruzija ginčijo ginčo perdavimą tribunolui dviem argumentais:

1. tribunolas neturi teisingumo spręsti šio ginčo dėl to, kad ieškovas apskritai neturi investicijų Gruzijoje, ir juntinės įmonės sutartis ir koncesijos aktas yra negaliojantys *ab initio* dokumentais;
2. Tariama Kardassopoulou žala buvo atsiradusi iki Energetikos chartijos sutarčiai ir Investicijų skatinimo ir abipusės investicijų apsaugos sutarčiai įsigaliojus.

Pažymėtina, jog Gruzija ir Graikija 1994 metais pasirašė Energetikos Chartijos Sutartį, todėl Tarptautinis Investicijų Ginčų Sprendimo Centras (toliau – tribunolas), prieš pradėdamas ginčo nagrinėjimą, turėjo nustatyti, ar turi jurisdikciją šiai bylai spręsti. Tribunolas atkreipė dėmesį į Energetikos Chartijos Sutarties 26 straipsnį. Tribunolas aiškina, jog, vadovaujantis ECS 26 str. taisykle, ginčai tarp vienos susitariančiosios šalies ir kitos susitariančiosios šalies investoriaus dėl pastarojo investicijos pirmosios šalies teritorijoje, liečiantys tariamą pirmosios susitariančiosios šalies įsipareigojimų pažeidimą pagal III dalį,

turi būti pagal galimybes sprendžiami būtent draugišku būdu, manytina, jog jeigu per tam tikrą laiką toks ginčas nėra išspęstas, jis gali būti perduotas arbitražui, tačiau šiuo atveju ginčas buvo pradėtas spręsti, todėl tribunolo teisingumo klausimas priklausė nuo sekančių faktorių:

1. Ar ieškovas turėjo investicijų Gruzijoje?
2. Ar egzistuojanti prievolė, nustatyta ECS III dalyje, yra pažeista?

Atsakant į pirmą klausimą, Tribunolas atkreipia dėmesį į tai, kas yra laikoma investicija pagal Energetikos chartijos sutartį. Investicijos sąvoka yra apibrėžta 1 straipsnyje, o būtent:

1. materialinės ir nematerialinės vertybės, kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas ir bet kokios nuosavybės teisės, tokios kaip nuomos sutartys, hipotekos paskolos, turto sulaikymo teisė ir užstatai;
2. kompanija ar verslo įmonė, ar akcijos, ar kitokios bendrovės ar verslo įmonės akcinio kapitalo formos, obligacijos ir skolos;
3. pretenzijas į pinigus, kuriuos naudojant buvo sukurta nauja ekonominė vertė arba pretenzijas į bet kokią ekonominę vertę turinčią veiklą ir susijusią su investicijomis;
4. intelektualinė nuosavybė;
5. pajamos;
6. bet kokios teisės, suteikiamos įstatymų, sutarčių ar leidimų ir licencijų, išduotų pagal įstatymą ekonominei veiklai pradėti energetikos sektoriuje.

Tribunolas pažymi, kad tolimesnė 1 straipsnyje esanti nuostata savo ruožtu numato dvi sąlygas, kurias reikia tenkinti, norint, kad investicija patektų į ECS ginamų investicijų ratą:

1. Investicija turi būti egzistuojanti įsigaliojimo dieną arba atsiradusi po jos;
2. Sutartis bus taikoma tik dalykams, kurie turi įtakos tokioms investicijoms po Sutarties įsigaliojimo laiko

Taigi, akivaizdu, kad esminį vaidmenį norint taikyti 1 ir 26 straipsnius, pagal Tribunolo aiškinimą yra sutarties įsigaliojimo diena, tad yra svarbu nustatyti, kada ECS įsigaliojo Graikijoje ir Gruzijoje. Įsigaliojimo pradžia yra nustatyta 44 straipsnyje, kuris numato, kad sutartis įsigalios devyniasdešimtąją dieną nuo tos dienos, kai bus atiduotas saugoti

trisdešimtas ratifikavimo dokumentas, jo priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo prie jo šalies arba regioninės ekonominės integracijos organizacijos, kurios pasirašė sutartį 1995 m. birželio 16 d., aktas. Šalys pritarė, jog taikant šią taisyklę, sutarties įsigaliojimas prasideda 1998 m. gruodžio mėn. 17 dieną. Tačiau, tribunolas atkreipia dėmesį į 45 straipsnį, reguliuojantį, kaip nagrinėtą anksčiau, laikiną sutarties taikymą. Tribunolas pažymi, kad pasirašius ECS, šalys pritarė jos laikinam taikymui iki įsigaliojimo, todėl kilo klausimas ar ECS galiausiai įsigaliojo nuo sutarties pasirašymo datos dėl jos laikino taikymo. Anot tribunolo, šis klausimas turi du aspektus:

1. ar laikinas taikymas yra įsigaliojimo ekvivalentas
2. jeigu atsakymas teigiamas, ar ECS įsigaliojo Graikijos ir Gruzijos atžvilgiu nuo pasirašymo datos

Atsakant į pirmą klausimą, tribunolas aiškina, kad 45 straipsnio 1 dalis nedetalizuoja, kas turima omenyje, teigiant, kad kiekviena pasirašiusioji šalis sutinka su laikinu taikymu. Norint išsiaiškinti šios nuostatos koncepciją, reikia atkreipti dėmesį į:

1. Šios formuluotės interpretavimą;
2. Bendrai priimtą laikino taikymo sąvokos prasmę;

Kaip ir Yukos byloje, buvo akcentuota Vienos konvencijoje nustatyta bendroji aiškinimo taisyklė. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal tribunolą, laikino taikymo nuostata savo turiniu tam tikra apimtimi prieštarauja įsigaliojimo sąvokai, todėl manytina, kad laikinas taikymas nėra lygiavertis/ekvivalentis įsigaliojimui reiškinys. Antra vertus, tribunolas pažymi, kad laikinas taikymas savo ruožtu yra prievolė, kurią pasirašiusioji šalis prisiima, todėl atsakovų teiginys, kad laikinas taikymas yra siekiamybė, o ne reali prievolė, yra klaidinga. Tribunolas daro išvadą, kad sutarties šalis, pasirašius sutartį, prisiima įsipareigojimą laikinai taikyti visą sutartį pilna apimtimi iki kol sutartis formaliai įsigalios, todėl III ir V Energetikos Chartijos sutarties dalys galioja iki galutinio įsigaliojimo, kas reiškia, kad investicijų apsauga ir skatinimas galioja nuo pasirašymo iki galutinio įsigaliojimo datos. Taip pat, manytina, kad Sutarties objektas ir tikslas savo turiniu turėtų įpareigoti šalį taikyti sutartį iškart po pasirašymo. Tribunolas nusprendė, kad ECS 45 straipsnyje esančios nuostatos turėtų būti vertintinos ir interpretuotinos kaip tokios, kurios nustatytų kiekvienos pasirašiusiosios šalies įsipareigojimą taikyti Energetikos Chartijos sutartį iki jos formalaus įsigaliojimo, taikyti ją

tokia apimtimi, kokia būtų taikoma, jeigu būtų formaliai įsigaliojusi, o 1 straipsnyje minima frazė „sutarties įsigaliojimo dieną“ būtų laikoma laikino sutarties taikymo pradžia.

Atsakant į antrą klausimą teismas pažymi, kadangi laikinas taikymas, prasidėjęs nuo 1994 m. gruodžio mėn. 17 dienos, iš esmės savo turiniu atitinka įsigaliojimo datą, nors ir nėra ekvivalentinis įsigaliojimui institutas, yra svarbu nustatyti, ar sutartis praktiškai buvo taikoma Graikijai ir Gruzijai nuo pasirašymo dienos. Šis klausimas iškilo dėl suderinamumo su nacionaline teise išimties, esančios tam pačiam 45 straipsnyje. Atsakovas teigia, kad ECS laikinas taikymas savo ruožtu yra nesuderinamas su Graikijos ir Gruzijos nacionaline teise, tuo tarpu ieškovas nesutinka su teiginiu, jog laikinas taikymas yra uždraustas nacionalinės teisės.

Visų pirma, Tribunalui buvo iškeltas klausimas, ar laikinas taikymas turėtų būti leistas abiejų šalių nacionalinių teisių, ar pakaktų to, kad vienoje iš šalių laikinas taikymas būtų leistinas (šiuo atveju – Gruzijos), tačiau pažymėtina, kad tribunolas nematė prasmės analizuoti šio klausimo, kadangi abidvi teisinės sistemos, tiek Graikijos, tiek Gruzijos, yra savarankiškos, nepriklausomos viena nuo kitos, todėl neturėtų formuluoti savo argumentų tokia linkme.

Visų antra, ieškovai grindė savo poziciją tuo, kad, tuo tarpu kol 45 str. 1 d. esanti nuostata yra vertintina kaip nacionalinės teisės atitikties sąlyga, 45 str. 2 d. numato, kad bet kuri pasirašiusioji šalis gali pasirašydama padaryti deponitoriumui pareiškimą, kad nesutinka su laikinu taikymu, savo ruožtu Gruzija nepranešusi 45 str. 2 d. numatyta tvarka apie nesutikimą su laikinu taikymu, pripažino, kad laikinas taikymas nėra nesuderinamas su Gruzijos nacionaline teise, tačiau tribunolas į šį argumentą atsiliepė kritiškai, remdamasis tuo, kad tarp 45 str. 2 d. ir 45 str. 1 d. nėra ypatingai glaudaus ryšio, kadangi 45 str. 2 d. numatyta tvarka atliktas pranešimas gali, bet neturi būti pagrįstas 45 str. 1 d. numatytu nesuderinamumu su nacionaline teise.

Visų trečia, Gruzija teigia, iš esmės turi būti vertinama nacionalinė teisė, kadangi su nesuderinamumas su nacionaline teise yra speciali 45 str. 1 d. numatyta speciali taisyklė. Gruzija teigia, kad tiek jos, tiek Graikijos nacionalinės teisės buvo nepalankios laikinam sutarties taikymui, kas lemia nesuderinamumą, tačiau tribunolas pažymi, kad tokia įrodinėjimo pareiga kyla atsakovui. Gruzija remiasi tuo, kad laikinas tarptautinės sutarties

taikymas yra nesudeirnamas su nacionaliniu Gruzijos tarptautinių sutarčių įstatymu, priimtu 1997 m. spalio mėn 16 d. Gruzija pasitelkė eksperto prof. Dzlierishvili nuomone, tuo tarpu ieškovai pasitelkė eksperto Archil Kbilashvili nuomuonę, kurios šiuo klausimu skyriasi.

Atsakovų pozicija yra grindžiama Gruzijos tarptautinių sutarčių įstatymo 20 straipsniu³², kuris numato, kad jeigu tarptautinė sutartis, kurią ketinama taikyti laikinai (pilnai arba dalinai), arba jeigu šalys dėl to susitarė, Gruzija turėtų taikyti tokią sutartį nuo įsigaliojimo dienos. Atsakovai teigia, kad akivaizdu, jog sutarties nuostatos taikomos nuo įsigaliojimo, o ne nuo pasirašymo dienos. Tribunolo manymu, šis straipsnis reikalauja ganėtinai preciziško nagrinėjimo, ypač atkreipiant dėmesį į Gruzijos pateiktus pareiškimus 2001 m. Europos Tarybos studijose, kur Gruzija teigiamai atsakydama į klausimą ar laikinas sutarties taikymas yra įmanomas, pripažino tokią galimybę kaip įmanomą, įskaitant tą faktą, kad minėtas tarptautinių sutarčių įstatymas jau buvo priimtas ir įsigaliojęs. Tribunolas taip pat pažymėjo, kad nėra ginčytinas tas faktas, kad Gruzijoje priimtas įstatymas neturi atbulinio galiojimo bei tai, kad ieškovas savo ruožtu pripažino, kad nebuvo atlikta nei vieno pasekoje einanio savarankiško akto tarp 1997 m. spalio mėnesio ir 1998 m. balandžio. Tačiau tribunolas pažymi, kad teisingas įstatymo 20 straipsnio interpretavimas neturi esminės reikšmės, skirtingai nei Gruzijos nacionalinės teisės situacija po įstatymo priėmimo. Gruzija argumentuoja, kad, bendrąja prasme, preziumuotina, jog Gruzijos nacionalinė teisė iš esmės nepasikeitė priėmus minėtą Gruzijos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymą ir savo poziciją grindžia tuo, kad Gruzijos Respublikos normatyvinių teisės aktų įstatymas bei Gruzijos Respublikos tarptautinių sutarčių sudarymo, ratifikavimo, vykdymo bei denonsavimo įstatymai indikuoja reikalavimą tarptautinėms sutartims būtis įsigaliojusios, jeigu yra siekiamybė turėti viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu.

Tribunolas savo ruožtu nepripažino atsakovų pozicijos dėl laikino taikymo nesuderinamumo su Gruzijos nacionaline teise laikotarpyje nuo 1994 m. (nuo ECS pasirašymo) iki 1997 m. Tribunolas priėjo išvados, kad nei vienas iš aukščiau minėtų įstatymų tiesiogiai nereguliuoja laikino tarptautinių sutarčių taikymo, o savo turiniu labiau yra koncentruoti į tarptautinių sutarčių viršenybės nacionalinės teisės atžvilgiu reikalavimus, tačiau nei vienas iš jų tiesiogiai nesuponuoja laikino tarptautinių sutarčių taikymo draudimą arba nesuderinamumą.

³²Gruzijos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymas, prieiga per internetą <https://matsne.gov.ge/en/document/download/33442/9/en/pdf>

Taip pat tribunolas nepripažino aukščiau minėtos prezumcijos dėl Gruzijos teisinės sistemos nepasikeitimo po įstatymo priėmimo. Tribunolas pabrėžia, jog 1997 m. tarptautinių sutarčių įstatymas savo ruožtu iš esmės pakeitė 1993 m. Gruzijos Respublikos tarptautinių sutarčių sudarymo, ratifikavimo, vykdymo bei denonsavimo įstatymą, o pastarasis nereguliavo laikino sutarčių taikymo aspekto.

Tribunolas prieina išvadą, kad Energetikos Chartijos sutartis Gruzijoje laikytina kaip laikinai taikoma nuo jos pasirašymo 1994 metais iki pat galutinio jos įsigaliojimo 1998 metais. Tolimesnėje bylos sprendimo stadijoje, tribunolas buvo pažymėjęs, kad Gruzija savo veiksmais nacionalizavo Kardassoupoulos investicijas ir Gruzijos veiksmus apibūdina kaip „klasikinį investicijų nacionalizavimo“ pavyzdį, 1996 m. vasario mėn. 20 d. Dekretu Nr. 178 atėmus iš GTI LTD jos teises į naująjį dujotiekį ir tokiu būdu tiesiogiai atėmus Kardassoupoulos dalį. Tokią valstybės praktiką teismas pavadina kaip „prasilenkiančią su bona fide“ principu. Tribunolas pažymėjo tiesioginį Gruzijos ketinimą nacionalizuoti minėtas investicijas, kadangi, kaip matyti fabuloje, 1995 m. lapkričio mėn. 11 d. buvo įsteigtas Gruzijos tarptautinis naftos centras, kuriam paskiau ir buvo perleistos GTI LTD teisės. Tuo pačiu, atkreiptinas dėmesys, kad ECS numato teisėtos nacionalizacijos galimybę, kurios pasekoje, kaip minėta aukščiau, investuotojui turi būti teisingai kompensuota, tačiau Gruzija niekada neatliko jokių kompensuojamųjų mokėjimų.

4.3.2.2.2. ECS laikino taikymo problema Graikijoje.

Tuo tarpu tribunolas atkreipia dėmesį, kad net ir pripažinus sutarties galiojimą nuo pasirašymo, to nepakanka tribunolo jurisdikcijai pripažinti, kadangi, savo ruožtu, jurisdikcija pati iš savęs nenustato įsigaliojimo datos, kuri savo ruožtu turi įtakos investicijoms. Antra svarbi data yra būtent nuo kada ECS laikoma taikytini laikinai Graikijoje jei išvis toks galiojimas buvo.

Atsakovų pozicija, kad laikinas taikymas yra nesuderinamas su Graikijos nacionaline teise, yra grindžiama Graikijos Konstitucijos 28 straipsniu, kuri numato, kad tarptautinė sutartis,

kuri nėra ratifikuota, yra laikoma neįsigaliojusia³³. Antra vertus, pastebėtina, jog Energetikos Chartijos sutartis buvo integruota į nacionalinę teisę, remiantis Graikijos Konstitucijos 35 ir 36 straipsniais bei atskiru įstatymu Nr. 2476/1997, kuris buvo paskelbtas 1997 m. balandžio mėn. 18 d., kas reiškia, kad iki šios datos laikinas taikymas yra neleistinas. Tuo pačiu, pažymėtina, kad kartu su nacionalinės teisės reikalavimais, lygiagrečiai buvo taikomi iš ir pačios tarptautinės sutarties kylantys reikalavimai, o būtent ratifikavimo instrumentų pateikimas depozitorui, 90 dienų termino suėjimas, atiduotas saugoti trisdešimtas ratifikavimo dokumentas, jo priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo prie jo šalies arba regioninės ekonominės integracijos organizacijos. Visa tai lemia, kad ECS įsigaliojo Graikijoje 1998 m. balandžio mėn. 16 dieną.

Skirtingai, nei atsakovas, ieškovas neigia, kad Graikijos Konstitucijos 35 ir 36 straipsniai neturėjo jokios reikšmės laikinam sutarčių taikymui, o Graikijos Konstitucijos 2 bei 28 straipsniai savo formuluote reiškė tiesioginį laikino sutarčių taikymo draudimą, ypač, įskaitant tą faktą, kad tuo metu Graikija jau laikinai taikė kitas sutartis, ir, analogiškai kaip Gruzijos atveju, per 2001 m. Europos Tarybos Studiją pranešė apie galimumą ir leistinumą laikinai taikyti sutartis Graikijoje.

Verta pažymėti, kad laikinas sutarties taikymas savo ruožtu yra labiau speciali norma, nei bendroji taisyklė. Ištyręs Graikijos Konstitucijos nuostatas, susijusias su tarptautinėmis sutartimis, tribunolas pažymi, jog konstitucinė nuostata, kuri pati iš savęs niekaip nėra susijusi su laikinu taikymu ir/ar kitais su juo susijusiais aspektais, tačiau reguliuoja aplinkybes, kuriom esant tokia sutartis tampa nacionalinės teisės dalimi ir/ar turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, reikalauja ratifikacijos, savo turiniu teisogiai nesudaro teisinės aplinkos, su kuria laikinas taikymas būtų nesuderinamas. Darydamas išvadą, tribunolas pažymi, kad nebuvo aptikta nei vienos konkrečios nuostatos Graikijos nacionalinėje teisėje, kuri savo ruožtu nulemtų tarptautinių sutarčių, tame tarpe ir Energetikos Chartijos sutarties, nesuderinamumą su nacionaline teise, todėl tribunolas nustato, kad ECS buvo laikinai taikoma Graikijoje nuo pasirašymo dienos iki galutinio jos įsigaliojimo, tai yra nuo 1994 m. gruodžio mėn. 17 dienos iki 1998 m. balandžio mėn. 16 dienos.

³³Graikijos Konstitucija, prieiga per internetą
<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/gr/gr220en.pdf>

Taigi, atsižvelgiant į aukčiau išdėstytas aplinkybes, tribunolas priėjo išvados, kad Energetikos chartijos sutarties 1 str. kontekste, įsigaliojimo laikas tiek Gruzijoje, tiek Graikijoje yra 1994 m. gruodžio mėn. 17 diena, kas savo ruožtu lemia, kad investicijomis, saugomomis sutarties, laikomos tik tos, kurios buvo padarytos po 1994 m. gruodžio mėn. 17 dienos. Tai lemia, kad investicijos, dėl kurių kilo ginčas byloje patenka į Energetikos chartijos sutarties V dalį, o tribunolas, atitinkamai, turi tinkamą jurisdikciją vadovaujantis Energetikos chartijos sutarties 26 straipsniu.

4.3.2.3. Galutinė tribunolo išvada ir sprendimas.

Tribunolas pažymi, kad norint turėti galimybę spręsti ginčą, reikia atlikti dar vieną reikalavimą – ginčas turi kilti iš tariamo Energetikos chartijos sutarties III dalies kylančių įsipareigojimų pažeidimų. Ieškovai grindžia savo reikalavimus būtent III dalies pažeidimais, tačiau atsakius į praeitus klausimus, tribunolui kilo pareiga nustatyti ar per laikino sutarties taikymo laikotarpį iškyla pareigos, nurodytos III dalyje.

Verta pažymėti, kad, kaip prieš tai buvo nutarta tribunolo, pasirašius sutartį, šalis prisiėmė teises ir pareigas pagal šią sutartį, todėl, šaliai tapus šio specifinio susitarimo nare, laikinas sutarties taikymas tapo teisine prievole. Tribunolas taip pat atkreipia dėmesį į reikalavimą laikinai taikomą sutartį vykdyti tokią apimtimi, kokia jinai turėtų būti taikoma įsigaliojus, nors realaus ir konkretaus įsigaliojimo dar nėra. Tai savo ruožtu lemia kiekvienos nuostatos pilnavertį statusą ir vykdytinumą, todėl darytina išvada, kad III dalies pažeidimai buvo padaryti, todėl tribunolas įgijo teisę spręsti dėl bylos likimo. Tribunolas, atsižvelgęs į faktines aplinkybes ir realius Energetikos chartijos sutarties pažeidimus iš Gruzijos pusės, pripažino, jog Gruzija neteisėtai nacionalizavo ieškovo Kardassopoulos investicijas ir nesugebėjo tinkamai kompensuoti jam jo patirtus nuostolius, kuriuos, tarp kitko, kaip minėta aukščiau, pati buvo pažadėjus atlyginti. Gruzija pripažinta atsakinga dėl patirtos žalos atlyginimo dėl sutarties pažeidimų. Žalą sudarė po 15.1 milijono JAV dolerių abiemis akcininkams - Kardassopoulos ir Ron Fuchs, taip pat buvo priteista po 30,024,736.83 JAV dolerių sudėtinių palūkanų kiekvienam iš akcininkų. Bendra suma sudarė 45,124,736.83 JAV dolerių

kiekvienam iš akcininkų, iki pilno prievolės įvykdymo tribunolas priteisė 4 procentų LIBOR palūkanų bei bylinėjimo išlaidų padengimą.

4.3.3. Bylų bei teisinio reguliavimo interpretavimo palyginimas

Taigi, atlikus šios bylos lyginamąją analizę su prieš tai iširtos klasikos statusą turinčia „Yukos“ byla, galime aptikti visiškai skirtingą tų pačių Energetikos chartijos sutarties ir tos pačios Vienos konvencijos nuostatų aiškinimą. Nors bylos savo faktinėmis aplinkybėmis skyrėsi, tai pernelyg didelės įtakos interpretuojant teisės aktus nepadarė. Primintina, kad „Yukos“ buvo kaltinami dėl mokesčių slėpimo ir dėl kitų finansinių nusikaltimų, kas, savo ruožtu, tikrai nėra pateisinama, tačiau tai nėra esminis aspektas gilinantis į laikinojo sutarties taikymo problematiką ir jos analizę. Tačiau kyla klausimas, ar proprocingai ir tinkamai buvo pasielgta su „Yukos“, ar visgi šis precedentas turėjo stiprų politinį kontekstą. Visgi, matyti, jog kalbant apie gryną teisinę techniką, matyti, jog toje pačioje sutartyje esančias nuostatas, tiek sutarties šalys, tiek ginčus sprendžiančios institucijos, vertina jas skirtingai. Tai, kaip minėta prieš tai, nulemia doktrinos nevientisumą ir disbalansą, kuris savo ruožtu apsunkins tolimesnių ginčų sprendimų pasunkėjimą. „Yukos“ byloje Nuolatinis arbitražo teismas, kaip ir Tarptautinis investicijų ginčų sprendimo centras laikėsi analogiškų pozicijų – pasirašiusios, bet dar sutarties neratifikavusios šalys, priėmė Energetikos chartijos sutarties nuostatas pilna apimtimi, tuo tarpu Hagos teismas laikėsi kitokios nuomonės, pritaikydamas formulę, jog tik tos nuostatos, kurios yra suderinamos su nacionaline šalies teise galėjo būti taikomos. Kitaip tariant, matome, jog susidūrė „viskas arba nieko“ ir „dalinis“ požiūriai. „Viskas arba nieko“ požiūris apibūdina nacionalinės teisės atitikties arba suderinamumo su nacionaline teise nuostatą kaip prasilenkiančią su *pacta sunt servanda* principu ir gali būti laikomas kaip Vienos konvencijos 27 straipsnio, bylojančio, kad šalis negali pasitelkti savo vidaus teisės nuostatų, kad pasiteisintų dėl sutarties nesilaikymo, pažeidimas. Tuo tarpu „dalinis“ („*peacemeal*“) Hagos rajono teismo požiūris savo ruožtu indikuoja, kad tokia nuostata suponuoja tik suderintinų su nacionaline teise teisės normų galiojimą iki galutinio įsigaliojimo.

Akivaizdu, kad esminė problema laikinai taikant Energetikos chartijos sutartį abiejuose bylose kilo iš ribojančiosios nuostatos, įtvirtintos 45 straipsnyje, t.y. dėl suderinamumo su nacionaline teise klausimo. Kalbant apie ribojančiųjų nuostatų taikymą, verta atkreipti dėmesį į 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos³⁴ Protokolo Nr. 14 laikino taikymo subtilybes. Pažymėtina, kad 2009 m. buvo priimta Madrido sutartis³⁵ dėl laikinojo Protokolo nr. 14 nuostatų taikymo. Sutartis numatė, kad aukštosios susitariančiosios šalys sutarė su tuo, kad naujosios vienasmenio teisėjo formacija ir nauja 3 teisėjų komisijos nuostatos, numatytos konvencijoje, bus taikytinos laikino taikymo pagrindu valstybių, išreiškusių sutikimą taikyti sutartį laikinai, atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad sutartyje yra nukrypstama į Vienos konvencijos 25 straipsnį, o būtent yra numatoma, kad laikinas taikymas bus vykdomas sulyg VK 25 str., toliau numatyta tvarka:

1. Protokolo Nr. 14 4,6 ir 8 straipsniai taikomi kartu;
2. Bet kuri iš aukštųjų susitariančiųjų šalių gali pranešti ir deklaruoti apie sutikimą taikyti nuostatas laikinai iki galutinio įsigaliojimo, o nepranešusių apie laikiną taikymą šalių atžvilgiu, sutartis laikinai nebus taikoma. Toks pranešimas įgija teisinę galią nuo sekančio mėnesio pirmosios dienos, po to kai bus gautas patvirtinamasis raštas iš Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus;
3. Nuo laikino taikymo pradžios momento, minėtosios protokolo dalys bus taikomos individualių pareiškimų atžvilgiu, įskaitant tuos, kurie buvo paduoti Europos Žmogaus Teisių Teismui iki laikino taikymo pradžios;
4. Europos Tarybos Generalinio Sekretorius praneša aukštosioms susitariančiosioms šalims ir Europos Žmogaus Teisių Teismui apie kiekvieną gautą pritarimo deklaraciją. Šios deklaracijos nustos galioti tada, kai galutinai įsigalios Protokolas Nr. 14bis;
5. Aukščiau minėtų nuostatų laikinasis taikymas nutraukiamas nuo Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo, arba susitariančiosioms šalims susitarus dėl nutraukimo kitu būdu.

³⁴ Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>

³⁵ Prieiga per internetą <https://rm.coe.int/1680083718>

Nuodugni analizė šios sutarties laikino taikymo buvo atlikta Anneliese Quast Mertsch darbe *The Interpretation and Application of the European Convention of Human Rights*, kuriame aiškinama, kad šios sutarties taikymas nukrypsta nuo bendrosios VK 25 str. įtvirtintos taisyklės, tokiu būdu išvengiant vienašalio nutraukimo galimybę, t.y. susitarusios šalys gali nutraukti laikiną taikymą tik susitarusios tam tikru būdu. Tai nulemia vienašališko nutraukimo scenarijaus galimumą, tačiau visiškai šalies teisės išstoti iš laikino taikymo neapriboja, kadangi, kaip minėta, susitarti yra galima. Toks formulavimas ir požiūris yra pragmatiškas, kadangi savo ruožtu yra užtikrinamas dar neįsigaliojusios sutarties laikinas taikymas ir yra sumažinamas ratas aplinkybių, kurioms esant šalys galėtų nutraukti jos laikiną taikymą, lydimą išstojimo iš susitarimo. Taip pat autorė pabrėžia, kad vienas iš įdomiausių šios sutarties laikino taikymo aspektų yra ribojančiosios sąlygos nebuvimas. Galima daryti išvadą, kad tai palengvina sutarties teksto formulavimą, priverčia šalį, ketinančią prisiimti įsipareigojimus, įsitikinti, ar verta megzti tokį santykį, suprantant, kad išstojimo galimybės, apart pritarimo iš kitų šalių, t.y. susitarimo su jomis, nėra. Kyla klausimas, kokia linkme būtų pakrypusi „Yukos“ byla, jeigu ECS 45 str. nustatyta ribojančioji nuostata nebūtų įtvirtinta, o išstojimo iš ECS procedūrą būtų analogiška aprašyti.

Išvados.

1. Laikinasis tarptautinės sutarties taikymo institutas, savo ruožtu tarnaujantis kaip teisinė priemonė, sukelianti teises pasekmes sutarties šalims iki tokios sutarties įsigaliojimo, savo ruožtu yra efektyvi ir patogi priemonė, siekiant paspartinti sutarties numatytų teisinių pasekmių sukėlimą. Kaip rodo praktika, dažniausiai laikinas sutarties taikymo institutas yra naudojamas esant tokioms situacijoms, kaip neatidėliotini atvejai, skubaus reagavimo reikalaujančios situacijos, tokios, kaip nelaimingi atvejai, stichinės nelaimės; valstybių poreikiai, nulemiantys jų norą pradėti sutarties dalyko vykdymą kuo greičiau, paspartinti tarptautinės sutarties įgyvendinimą; šalių siekis užtikrinti pasitikėjimą, kad, esant rimto politinio pobūdžio situacijai, kitų šalių pozicija nepasikeistų iki sutarties įsigaliojimo; siekimas užtikrinti kuo glaudesnę šalių bendradarbiavimą, esant dinamiškai ir svarbiai situacijai. Laikinasis tarptautinės sutarties taikymas doktrinoje yra išskiriamas kaip tarptautinės sutarties sudarymo stadija, einantis prieš galutines sutarties sudarymo stadijas – ratifikavimą ir įsigaliojimą.

2. Laikinasis tarptautinės sutarties taikymo galimybė yra numatyta Vienos konvencijos 25 straipsnyje. Sutarties šalys, jeigu yra numatyta sutartyje, gali įsipareigoti taikyti sutartį iki jos ratifikavimo ir galutinio įsigaliojimo. Taip pat, šalis gali pranešti apie tokios sutarties laikino taikymo atšaukimą bei išstojimą iš sutarties. Tačiau atsižvelgiant į tokios sutarties formuluotę, išstojimo iš sutarties procedūra gali būti sureguliuota pačios sutarties. Kaip rodo praktika, laikino tarptautinės sutarties taikymas gali taikomas net ir tuo atveju, jeigu sutartyje tokios nuostatos nėra, tačiau tokių atvejų praktikoje nėra daug, taip šalys elgiasi esant labai jautriam politiniam klimatui ir esant rimtam poreikiui paskubinti tokios sutarties teisinių pasekmių atsiradimą.

3. Laikinasis tarptautinės sutarties taikymas yra numatytas ne tik pačiose sutartyse. Dažnai tarptautinės sutarties laikino taikymo galimybė yra sureguliuota nacionalinėje teisėje. Antai, Lietuvos nacionalinė teisė, nors ir netobulai, tačiau yra suregulius tarptautinių sutarčių laikiną taikymą. Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymas numato, kad laikinai taikomos sutartys yra privalomos vykdymui, tačiau sunkumų gali iškilti sprendžiant dėl laikinai taikomos sutarties vietos nacionalinės teisės hierarchijoje, kadangi įstatymas detaliam

neklasifikuoja sutarčių į ratifikuotinas ar neratifikuotinas laikinojo taikymo kontekste, todėl tobulinant nacionalinės teisės reguliavimą, vertėtų nustatyti tokį reguliavimą, kuomet ratifikuotinos laikinai taikomos tarptautinės sutarties laikinojo taikymo pradžios momentas būtų siejamas ne nuo pasirašymo dienos, o nuo ratifikavimo procedūros atlikimo. Antra vertus, kaip rodo praktika, nacionalinė teisė dažnai tampa ginčų dalyku, taikant tarptautinę sutartį laikinai.

4. Vienas dažniausių probleminių aspektų laikinai taikant tarptautinę sutartį tampa nacionalinė teisė, jos reguliavimas, bei sutarties suderinamumo su nacionaline teise klausimas. Antai, paėmus Energetikos chartijos sutarties pavyzdį, pagrindinė problema kilo dėl 45 straipsnio nuostatos, numatančios, jog kiekviena pasirašiusioji pusė sutinka laikinai taikyti sutartį tol, kol ji įsigalios tai pasirašiusiai pusei, jeigu toks laikinas taikymas neprieštaruja jos konstitucijai, įstatymams ar normatyviniams aktams. Toks formulavimas nulėmė ginčą „Yukos“ byloje, kur buvo aiškinamasi, ar ECS galiojo Rusijai visa apimtimi, ar tik tos sutarties nuostatos, kurios buvo suderintinos su Rusijos nacionaline teise. Ginčą nagrinėjęs Nuolatinis arbitražo teismas laikėsi nuomonės, kad Rusija, net ir neratifikavusi, bet pasirašiusi ECS prisiėmė įsipareigojimą laikinai taikyti sutartį visa apimtimi, tuo tarpu Hagos rajono teismas nusprendė, kad arbitražo nuostata, esanti ECS, yra nesuderinama su nacionaline Rusijos teise dėl to, kad nacionaliniai teisės aktai bei doktrina numato, kad arbitražiniai ginčai negali būti perduoti spręsti arbitražui, jeigu ginčas yra kildinamas iš viešosios teisės. Kitas probleminis laikinojo sutarties taikymo aspektas yra valstybės institucijų ketinimų nevientisumas, kuomet vienas įgaliotas valstybės atstovas pasirašo sutartį, tačiau kita valstybės institucija, tarkime, parlamentas, nesutinka su tokios sutarties įsigaliojimu ir jos neratifikuoja. Dar vienas probleminis aspektas yra doktrinos nevientisumas, suteikiantis daugiau klausimų, nei atsakymų, kalbant apie ateities ginčų sprendimus, kadangi, kaip rodo praktika, tos pačios sutartys bei jos nuostatos yra skirtingai interpretuojamos net esant santykinai panašiam kontekstui. Kitas probleminis aspektas yra ginčą sprendžiančios institucijos jurisdikcijos klausimas, kadangi atidavus ginčą spręsti pačioje sutartyje nurodytai įstaigai ir pastarajai išsprendus ginčą ir priėmus sprendimą, kaip rodo praktika, pasitaiko atvejų, kuomet tokius sprendimus nuginčija kita institucija ir priima visiškai kitokį sprendimą, grįsdama jį visiškai kitokiu sutarties nuostatų interpretavimu. Taip pat, probleminiu aspektu galima išskirti Vienos konvencijoje esančių tarptautinės sutarties nuostatų aiškinimo taisyklių

pildymas pagal ginčo/bylos aplinkybes. Pažymėtina, kad įsipareigojimas, priimtas įgaliotam asmeniui pasirašius tarptautinę sutartį, įsipareigojimai yra nukreipti ne į tą konkretų asmenį, o į valstybę, nepriklausomai nuo valdžios organų pasikeitimo, todėl probleminiu aspektu gali būti išskirta ir tai, kad pasikeičiantys šalies valdžios organai gali turėti skirtingą požiūrį ir ketinimus laikinai taikomą sutarties atžvilgiu.

Literatūros sąrašas:

Tarptautinės teisės aktai:

1. 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, Valstybės žinios, 2002-02-06, Nr. 13-480;
2. 1997 m. Konvencija dėl priešpėstinių minų naudojimo, kaupimo, gamybos ir perdavimo uždraudimo ir dėl jų sunaikinimo, Valstybės žinios, 2003-05-21, Nr. 49-2160;
3. Konvencija dėl cheminio ginklo kūrimo, gamybos, kaupimo ir panaudojimo uždraudimo bei jo sunaikinimo, Valstybės žinios, 1998-04-15, Nr. 35-935;
4. 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija, Valstybės žinios, 2003-11-13, Nr. 107-4786;
5. Energetikos chartijos sutartis ir Energetikos chartijos protokolas dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų, Valstybės žinios, 1998-07-24, Nr. 66-1912;
6. Investicijų skatinimo ir abipusės investicijų apsaugos sutartis tarp Graikijos ir Gruzijos;
7. Konvencija dėl pagalbos įvykus branduolinei avarijai arba kilus radiologiniam pavojui, Valstybės žinios, 2000-08-09, Nr. 67-2021;
8. Konvencija dėl ankstyvo pranešimo apie branduolinę avariją, 2004-02-28, Nr. 32-1013;
9. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymas, Valstybės žinios, 1999-06-22, VIII-1248.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Rusijos Federacijos Tarptautinio arbitražo įstatymas, 07.07.1993 N 5338-1;
2. Rusijos Federacijos Įstatymas dėl tarptautinių sutarčių 15.07.1995 N 101-Φ3;
3. Rusijos Federacijos Mokesčių kodeksas, 31.07.1998 N 146-Φ3;

4. State Department Basic Authorities Act of 1956 (22 U.S.C. § 2672);
5. Gruzijos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymas, 16.10.1997 No 934-S;
6. Graikijos Konstitucija.

Teisminė praktika:

1. Rusijos Federacija prieš YUKOS UNIVERSAL LIMITED, Hagos apygardos teismas, C/09/477162 / HA ZA 15-2, 2016 m. balandžio mėn. 20 d.
2. *Kardassopoulos* prieš Gruziją byla (ICSID Case No. ARB/05/18),

Specialioji literatūra:

1. BROWNE, M. A., *The Law of the Sea Convention and U.S. Policy*, 2006 m.;
2. FENGHUA, Li., *The Yukos cases and the provisional application of the Energy Charter Treaty*;
3. LIMANTĖ, A., AUGUSTAUSKAITĖ., A., *Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinio pobūdžio susitarimų sudarymas: praktiniai aspektai ir poreikio tobulinti reguliavimą Lietuvoje vertinimas*, 2016 m.;
4. MERTSCH, Anneliese Quast, *The Interpretation and Application of the European Convention of Human Rights*, 2012 m.;
5. ROBLEDO, Juan Manuel Gomez, *The Provisional Application of Treaties*, University of Vienna Law Review, Vol. 2:2 (2018), pp. 182-197;
6. ROGOFF, M.A., GAUDITZ, B.E. *Provisional application of international agreements, Maine Law review*;
7. Text of the draft guidelines provisionally adopted by the Drafting Committee at the sixty-seventh and sixty-eighth sessions. 68th session of the International Law Commission (2016), A/CN.4/L.877;
8. VADAPALAS, Vilenas., *Tarptautinė teisė*, 2006 m., Leidykla „Eugrimas“.

Santrauka.

1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 25 straipsnis numato galimybę tarptautinę sutartį taikyti laikinai, jeigu tai numatyta pačioje sutartyje arba derybose dalyvaujančios valstybės kuriuo nors kitu būdu yra atskirai dėl to susitarusios. Ši nuostata, sudarant tarptautines sutartis, yra laikoma kaip orientacinis atspirties taškas, kuomet šalys įtraukinėja laikinojo sutarties taikymo galimybę į sutarties tekstą. Antai Lietuvos įstatymų leidėjas, reguliuodamas tarptautines sutartis, savo ruožtu nelabai papildė šią Vienos konvencijos nuostatą, tačiau Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas numato, kad tiek įsigaliojusias, tiek laikinai taikomas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti. Antra vertus, praktikoje laikinai taikoma tarptautinė sutartis dažnai tampa ginčų dalyku, kas savo ruožtu nulemia arba sutarties neįsigaliojimą, arba sutarties dalinį negaliojimą ir kitus aspektus, neigiamai atsispindinčius tinkamam bei sklandžiam sutarties įsigaliojimui.

Atsižvelgiant į praktinius atvejus laikinai taikant tarptautinę sutartį, buvo išskirti keli esminiai probleminiai aspektai, nulėmę sutarties arba jos nuostatų negaliojimą arba kitus sunkumus, o būtent: laikinojo tarptautinių sutarčių nuostatų nevientisas aiškinimas, kuomet analogiškas bylas sprendžiančios institucijos vienodas sutarties normas vertina kitaip ir priima visiškai skirtingus sprendimus, kas savo ruožtu nulemia doktrinos nevientisumą, dviprasmiškumą; bendrųjų tarptautinės sutarties nuostatų aiškinimo taisyklių, numatytų Vienos konvencijoje, „pildymas“ individualiais bylos ir/ar ginčo požymiais; ginčą sprendžiančios institucijos jurisdikcijos klausimo sudėtingumas, kuomet sutartyje yra numatomas ginčų sprendimo būdas, tačiau praktikoje šalis gautą sprendimą apskundžia kitai įstaigai ir byla yra išsprendžiama kitaip; sutarties šalies valstybinių institucijų pozicijų skirtingumas laikinai taikomos tarptautinės sutarties atžvilgiu, kuomet viena institucija pasirašo, o kita atsakingoji institucija atsisako ratifikuoti ir/ar imtis kitų būtinų veiksmų; valstybų veiksmai, savo turiniu prieštaraujantys sutarties objektui ir tikslui; valstybės-sutarties šalies valdymo organų sudėties pasikeitimas, kuomet šalies valdymo organai tinkamai vykdo laikinai taikomos sutarties pagrindu priisiemtus įsipareigojimus, tačiau naujai

išrinkta valdžia elgiasi visiškai priešingai ir savo veiksmais tiesogiai ar netiesiogiai nutraukia tinkamą laikinai taikomos sutarties veikimą ir tolimesnę įsigaliojimą.

Summary.

Article 25 of the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties provides the possibility to apply an international treaty provisionally if the given treaty itself so provides or the negotiating States have in some other manner so agreed. This provision usually serves as a starting point that has a guiding character when the parties decide to include the possibility of provisional application of the treaty in the agreement when drafting the text. It is worth to note that for example Lithuanian legislator did not add any additional or different interpretation to the given provision of the Vienna Convention; for example, Lithuanian Law on international treaties indicates that provisionally applied treaties are required to be implemented. On the other hand, in practice, a provisionally applied international treaty often becomes the subject of disputes which in turn determines either the non-entry into force of the contract or the partial invalidity of the contract and other aspects which are negatively reflected in the proper and smooth entry into force of the contract.

Given the practical cases when international treaty was applied provisionally prior to entry into force, a several number of problematic aspects have been indicated that have led to the whole or partial nullity of the treaty or other difficulties that hinder proper application of the treaty: uneven explanation of given treaty's provisions when similar or analogical cases are being interpreted variously and different institutions resolute a dispute in various ways which leads to an ambiguous doctrine regarding provisional application of treaties; distorting general rules of interpretation of provisions of treaties depending on the individual context of the case; a complexity of the issue regarding jurisdiction of the institution resolving the dispute, even in cases when parties agree on a particular method of resolution of disputes, but another party appeals to a different institution and dispute is resolved in a conceptually different way; different approach of contract party's national institutions, leading to a stagnation of provisionally applied treaty when a responsible person signs a treaty but another responsible institution avoids ratifying it; behaviour that interfere with treaties object and purpose; a change in a contracting party's governing body when a newly elected governance is not willing to continue previous governing body's behaviour and to continue the proper treaties entrance into force.